

Driemaandelijks tijdschrift
dertiende jaargang nummer 4
december 1990

Orgelkunst

ORGELKUNST

XIIIde jaargang nummer 4 — december 1990

Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de
v.z.w. Vlaamse Vereniging ter Bevordering van de orgelkunst.
ISSN 0776-9350

Hoofdredakteur

Kamiel D'Hooghe

Redaktieraad

Luk Bastiaens, Antoon Fauconnier, Dr. Bernard Huys, Prof. Dr. Ewald Kooiman (NI), Ghislain Potvlieghe, Patrick Roose, Dr. Harald Vogel (D.).

Medewerkers

J. Braekmans, W. Callaert, P. Cré. J. De Bie, B. de Leersnyder (F), R. Deleersnyder, G. De Swerts, J. D'Hont, J. Eeckeloo, F. Geysen, E. Goedleven, E. Hallein, P. Hardouin (F), K. Hoek (NI), G. Hoor-naert, F. Jaspers (NI), J. Keppel (NI), Y. Knockaert, A. Kurris (NI), M. Lemmens, D. Liévois, J. Meersmans, G. Moens-Haenen, Dr. G. Peeters, R. Plovie, P. Raspé, E. Saveniers, R. Schroyens, G. Spiessens, K. Stout (U.S.A.), F. Van Bree, K. van de Linde, J. Van Landeghem, M. Versteegen, G. Willems, T. Waegeman.

Secretariaat

Agnès Dumon, Beiaardlaan 1, B-1850 Grimbergen.

Abonnement

België : 400 BF.

Nederland : 28,— FL.

Andere landen : 500 BF.

Steunabonnement : 1.000 BF.

— postrekeningnummer : 000-1587551-49
t.n. «Orgelkunst», Beiaardlaan 1, 1850 Grimbergen

— In Nederland : Rekeningnummer 85.89.45.010 van «Orgelkunst» Grimbergen.

Voor de inhoud van de ondertekende artikels zijn alleen de auteurs verantwoordelijk.

Overname van artikelen is slechts toegestaan na schriftelijk ver-
kregen toestemming van de redaktieraad.

Inhoud

		blz.
Orgelkunst 50	<i>K. D'Hooghe</i>	147
Het Jacobus Verbuecken-orgel te Pulle	<i>J. Braekmans</i> & <i>A. Fauconnier</i>	153
Brieven van Marcel Dupré aan Flor Peeters	<i>G. Peeters</i>	167
Orgel improvisatie te Knokke		175
Werklijst Pieter van Peteghem	<i>P. Roose</i>	178
Ter Bespreking		183
Mededeling		186
Agenda		190
Orgeltijdschriften		191
Prullaria		192

Orgelkunst 50

In feeststemming biedt de redactie aan al haar lezers het vijfstigste nummer van «Orgelkunst» aan. Zoals de negen en veertig voorafgaande nummers is ook dit jubileumnummer ontstaan vanuit de inzet, de werkkraft en het geloof van het redactieteam.

Elk nummer is gegroeid vanuit het zweten, zwoegen en werken. De geboorte en de verschijning van een nieuw opusnummer is telkens een verstild moment van vreugde en feest. Er ligt steeds de weerklank in van gezellige, woelige, luidruchtige redactievergaderingen, waar ook ziedende erupties en monotone klaagliederen ten on- en gepasten tijde weerklinken.

De redactieleden willen met «Orgelkunst» een spiegel voorhouden van onze orgelcultuur, en dat in de eerste plaats voor de vele lezers in binnen- en buitenland.

De abonnees maken dit feestelijk gebeuren mogelijk. Bij de gratie van hun steun en belangstelling bestaat «Orgelkunst». De redactieleden danken hen voor het grote vertrouwen.

Doemdenkers en zwartkijkers voorspelden «Orgelkunst» een kort leven. De levenskracht van onze zuidnederlandse orgelcultuur was echter de ader die ons gevoed en gestimuleerd heeft.

Vijftig is een mooi getal. Het is een eerste afronding halfweg. Het doet met tevredenheid achteruit kijken. Het stimuleert tot bezinning over de toekomst. Het geeft een gevoel van voldaanheid en is terzelfdertijd het stevige fundament om verder op te bouwen. De feestelijke «trumpet tune» klinkt evenwel getemperd als wij vaststellen dat de orgelcultuur in Vlaanderen op hobbelige wegen voortdokkert, met vele schokken en hindernissen heeft af te rekenen en daarbij weinig brandstof toegediend krijgt. In vergelijking met Nederland en Duitsland zijn wij een ontwikkelingsgebied waar armoe troef is.

In Nederland zijn, in de jaren tachtig, «in het totaal 210 monumentale orgels gerestaureerd, dat is 30 % van het bestand aan monumentale instrumenten per 31 december 1989» schrijft Paul Peeters, hoofdredakteur van «het Orgel» in het congresboek, uitgegeven naar aanleiding van het eeuwfeest van de Nederlandse Organistenvereniging.

Jaarlijks werden de voorbije 10 jaar door de overheid ongeveer 1.600.00 Ned. Gulden besteed aan orgelrestauratie of omgerekend

een slordige 30.000.000 BF per jaar. Arm Vlaanderen ! Dit werd bij ons in heel die periode niet besteed. Dit alles stond te lezen in het novemhernummer 1990 jg. 8 nummer 2 van de Leuvense Orgelkring.

In de Jakobikerk te Hamburg wordt het grootste Schnitger-orgel gerestaureerd. Het zal in 1993 in volle glans en praal het derde eeuwfeest vieren. De restauratiekosten bedragen 100 miljoen BF. De lokale kerkgemeenschap, de burgerlijke overheid en sponsoring staan in voor de financiering.

Sieg Vlaeminck noteerde uit een op til zijnde brochure door «Belgica Nostra» in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting uitgegeven, volgende internationale vergelijking :

De in 1985 bestede kredieten voor onderhoud en restauratie van het cultureel erfgoed, bedragen in BF per inwoner :

1. Nederland :	604
2. Italië :	319
3. West-Duitsland :	315
4. Frankrijk :	209
5. België :	103

Bij het Bestuur voor Monumenten in Landschappen, Markiesstraat 1, 1000 Brussel - rek. 470-0278201-29, kan men een keurig naslagwerk bestellen voor 495 bf., dat onder de titel «Beschermd Vlaanderen», 4.273 monumenten per alfabetisch-gerangschikte gemeente, stads- en dorpsgezichten, landschappen, monumenten en roerend erfgoed opneemt. Er zijn ook een 40-tal prachtige kleurillustraties in afgedrukt. De inleiding vermeldt «dat de bescherming van onze monumenten nog maar in een beginfase verkeert».

Sieg Vlaeminck parafraserend kunnen wij stellen dat onze orgels misschien een beetje beschermd of bijlange nog niet zijn beschermd. «Onze bewindslui weten wel dat het cultureel erfgoed de eerste toetssteen is waarmee buitenlanders onze cultuur evalueren : het is als zodanig het visitekaartje van Vlaanderen» zegt de gemeenschapsminister Walt Niel, verantwoordelijk voor Monumentenzorg. Het is echter een «zieltogende mus».

«Koning, Klerk en Burger» zijn nochtans monument-minded. Op de tweede «Open Monumentendag» werd het andermaal bewezen. De Leuvense orgelkring (Jos Meersmans) organiseert sedert jaren meerdere orgeluitstappen doorheen Vlaanderen en Wallonië en verschijnt overal met volgeladen autocars. Het Festival Vlaan-

deren, Limburg en Brugge heeft bij zijn orgeltrips steeds een grote aanhang en entoesiaste «Kenner» en «Liebhaber».

Tijdens de jaarlijkse orgelweek te Brussel (Jozef Sluys) wordt de orgelwandeling gevolgd door een talrijk publiek. Rond Roeselare en in de Westhoek zijn Eric Hallein en Robert Deleersnijder actief om aandacht te vragen voor de historische orgels in West-Vlaanderen en Noord-Frankrijk.

De vzw «Het orgel in Vlaanderen» organiseerde op 30 september jl. een geslaagde orgeldag in Brugge. Meer dan driehonderd luisteraars namen eraan deel. Vincent Lefevre was er de inspirator van.

Recent werd te Knokke een boeiend internationaal improvisatie-concours uitgewerkt. De vele orgelcycli te Brussel, Gent, Antwerpen, Brugge, Aalst, Veurne, Roeselare, Hasselt, St.-Niklaas, Leuven, Geel, Lier, Melsele, O. L. V.-Lombeek, Beauvoorde e.a. kennen een ruime belangstelling.

Terloops moge hier gevraagd worden alle orgelactiviteiten aan het secretariaat van «Orgelkunst» bekend te maken, zodat de genomen initiatieven via ons tijdschrift kunnen doorstromen naar geïnteresseerden.

Te Mechelen, in de St.-Romboutskathedraal groeit de meester-cursus, gewijd aan de orgelkunst van Flor Peeters elk jaar uit tot een ontmoetingscentrum van jonge organisten uit Europa en daarbuiten. Het Ministerie van Onderwijs staat in voor de organisatie.

Occasionele lokale initiatieven rond historische orgels verdienen alle waardering. In die zin verdient de Monumentendag (1989) rond het drieklaviorsorgel van Van Peteghem-Vereecken te Denderleeuw, en de Orgeldag (1990) rond het Van Peteghemorgel te Vrasene met medewerking van de gemeentelijke muziekacademies van Beveren en Bornem volle aandacht en navolging.

Voor jonge organisten, student-organisten zal het een boeiende ontdekking zijn de historische orgels te kunnen bespelen, de lokale gemeenschap zal die ontdekking mee beleven en het cultuurpatrimonium kent hiermede een uitstraling en zal er meer door ge-waardeerd worden.

De feestelijke inhuldigingsconcerten naar aanleiding van mooi gerestaureerde orgels, dikwijls verborgen in kleine gemeenten, zoals Vrasene, Bekkerzeel, Pulle, Balen, Semmerzake, Laarne, Zele, Ninove, Waasmunster-Sombeke, Herentals, Idegem e.a. of van

nieuwe orgels groeien telkens weer uit tot een verrijkende ervaring voor de plaatselijke gemeenschap en voor de orgelkenners.

We kunnen zeker meer en beter. «Orgelkunst» doet een oproep tot allen die betrokken zijn bij onze zuidnederlandse orgelkunst om de orgelconcerten zoveel mogelijk te organiseren op waardevolle instrumenten. Het is toch vanzelfsprekend dat de pianist, violist of clavecinist de beste instrumenten verkiest.

Monumentenzorg realiseert een indrukwekkende reeks opnamen op historische orgels in Vlaanderen. Edgar Goedleven is er de drijvende kracht van en René Gailly International Productions staat in voor zeer verzorgde producties van «Orgels van Vlaanderen».

Joz Swinnen en Peter Van Bouwel realiseren in Radio 3 een wekelijkse «orgelmagazine» die met veel belangstelling gevolgd wordt, ook in Nederland. De indrukwekkende «Organa Antiqua Italica» is de neerslag van een prestigieus opzet gerealiseerd samen met de K.R.O.

Heel wat jonge Vlamingen studeren orgel als amateur in het deeltijds kunstonderwijs of als toekomstige professionelen aan de conservatoria of het Lemmensinstituut. Niet enkel de interpretatiekunst wordt er onderwezen, ook de improvisatiekunst kent een vernieuwde belangstelling.

De sponsoring van de restauratie van historische orgels werd met goed gevolg doorgevoerd in de St.-Germanuskerk te Tienen, dank zij de jubilerende Suikerfabriek en de O.-L.-Vrouwe ten Zavelkerk te Brussel, dank zij de Amerikaanse Morgan-Bank.

Sedert 20 jaar zijn orgeldeskundigen verbonden aan de dienst voor Monumentenzorg. Orgelinventarissen werden gepubliceerd. Het zijn zeer gewaardeerde instrumenten voor onderzoek en werk. Vooral onder impuls van de Dienst Monumentenzorg is het orgelbeleid met betrekking tot de historische orgels gunstig geëvolueerd. België was en is toch nog steeds een zwarte vlek in West-Europa. Enkele goed gerestaureerde orgels geven een hoop aan. Enkele zwaluwen maken jammer genoeg de lente niet. Gedurende de voorbije tien jaar werd al te weinig geld uitgetrokken voor orgelrestauratie. De laatste jaren lijkt de kraan wel dicht gedraaid.

Bergen orgeldossiers wachten gedurende 10 tot 20 jaar op een gunstige beslissing vanwege de minister, die zelf over een onnoemlijk klein budget beschikt. Intussen paaien alle politieke partijen

ons met lippendienst in verband met de uitstraling van de Vlaamse cultuur, maar zij komen te weinig over de brug met centen. Pappen en nathouden is blijkbaar de leuze. Toch rekenen wij nog op betere tijden.

De wettelijke bescherming van orgels vanwege de overheid is nog geen verplichting tot volledige betoelaging. De kerkbesturen verzetten zich soms tegen de wettelijke bescherming omdat zij dan vrezen over te weinig vrijheid te beschikken. Bij restauratie van een geklasseerd instrument rekent de kerkelijke overheid erop dat de burgerlijke overheid volledig opdraait voor de kosten. Omdat een kerkorgel beschermd is wordt het slecht of niet onderhouden. Deze praktijk leidt naar steeds verdergaand verval tot een grote restauratie noodzakelijk wordt. Men weigert een jaarlijks budget voor onderhoud te voorzien om nadien bij de centrale overheid omvangrijke subsidies los te weken.

De betoelagingsformule is in België uitermate gunstig. De staat of de gemeenschap staat in voor 60 %. De provincie meestal met een tussenkomst van 20 % terwijl het gemeentebestuur de resterende 20 % voor haar rekening neemt. De politieke wil om het nodige budget beschikbaar te stellen kan er slechts komen als de kerkgemeenschappen hun historisch orgel behartigen en de nodige inzet, overtuigingskracht en dynamisme aan de dag leggen. Vele kerkgemeenschappen hebben weinig financiële middelen. Deze worden dan gebruikt voor andere prioriteiten. Geloof men nog voldoende in de kerkmuziek en in het orgel? Toch is het orgel in de eerste plaats een instrument met een duidelijke functie in de eredienst. De lokale- en diocesaneverantwoordelijken springen slordig om met hun historische instrumenten. Als er dan al eens een historisch instrument met overheidssubsidie gerestaureerd wordt blijkt in verschillende kerken niet eens de nood te bestaan om dit instrument te bespelen. Aldus zijn meerdere mooie instrumenten na de restauratie en het feestelijk inauguratieconcert terug aan het vervallen om te wachten op...

De kerkelijke overheid, dus de bisschoppen en het interdiocesaan instituut voor kerkmuziek, schijnen zich weinig te bekommeren over deze vele tekorten.

Daarnaast zijn ons ook gevallen bekend van prachtige gerestaureerde orgels die naderhand op ondeskundige wijze herleid worden tot een fluitenbakje, waarvan enkel nog de gedekt, de fluit en de prestant gebruikt worden.

Met het geleidelijk wegvallen van de landsgrenzen wint de verdediging van - en de zorg voor het Vlaamse orgellandschap nog aan kracht. Het maakt deel uit van onze culturele identiteit. Dit besef is al te weinig ontwikkeld, zelfs in ons eigen orgelmilieu. Zijn wij dan zo weinig geïnteresseerd in onze eigen orgelgeschiedenis die toch uniek is, anders dan in de omringende landen. Ook de beleidsverantwoordelijken moeten zich hiervan bewust zijn. Onze positieve resultaten in de bouw van nieuwe orgels en de restauratie van historische instrumenten kennen te weinig continuïteit om op het Europese forum mee te spelen.

Onze orgelbouwers hebben het moeilijk. Er is te weinig werk en te weinig toekomstperspectief. Het weinige werk wordt op een willekeurig tijdstip vrijgegeven; op die manier kunnen de orgelbouwers geen werkplanning maken.

Zijn zij ook financieel voldoende gewapend om zich op Europees niveau te meten met de spelregels van de vrije economie die de cultuur verengt tot een economisch product, de luisteraar tot een cultuurconsument en de studerende jeugd tot onderwijsconsumenten. Onze orgelcultuur is zeer kwetsbaar geworden, omdat wij reeds decennia lang machteloos (moeten) toezien op verval.

Hoe kunnen wij onze overlevingsstrategie uitbouwen? Krijgen wij in het kader van een verenigd Europa nieuwe kansen? Zal onze orgelidentiteit deel uitmaken van onze culturele identiteit? Zal de œcumene ook verder doorwerken in onze orgelcultuur nu de tegenstelling tussen katholieken en protestanten grotendeels verdwenen zijn?

Wij moeten de lauhte en de luwte ontwijken. Wij moeten ons inzetten om onze orgelcultuur te vrijwaren.

«Orgelkunst» wil onze orgelcultuur uitdragen en verdedigen, hierin voorop gaan en een richting duiden.

Onze orgelcultuur kan slechts overleven dankzij een grote stirjdbaarheid.

De jongeren die voor de aflossing van de wacht zullen zorgen hebben ons vertrouwen.

K. D'Hooghe.

De onmiddellijke vernieuwing van het abonnement op «Orgelkunst» wordt in dank aangenomen.
Elk steunabonnement van 1.000 BF of meer wordt ervaren als een extra-stimulus om vanaf nummer 51 het niveau zo hoog mogelijk te houden en onze lezers te blijven boeien.

Het Jacobus Verbuecken-orgel te Pulle

J. Braekmans
A. Fauconnier

Een overzicht van zijn geschiedenis en restauratie

Als één der belangrijkste orgelrestauraties van het laatste decennium in Vlaanderen, mag ongetwijfeld de restauratie van het Jacobus Verbuecken-orgel te Pulle worden genoemd.

Tot voor de restauratiewerken, die in 1988 een aanvang namen bleef het instrument anoniem. Zekerheid omtrent het auteurschap was er niet, maar in de snelinventaris «Het historisch orgel in Vlaanderen» van A. Fauconnier en P. Roose, deel IIIa, Arr. Antwerpen, een uitgave van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap van 1983, werd op pag. 701 reeds naar bepaalde gelijkenissen met het werk van de orgelmaker Verbuecken verwezen.

Sedertdien werd een beter inzicht verkregen omtrent de stijl en de bouwwijze van de Penceler-Verbuecken-school, o.m. door intensere confrontatie met het werk van Christianus Penceler naar aanleiding van de restauratie van het orgel te Balen, en met het werk van diens leerling Verbuecken, o.a. met het orgel te Engsbergen (Gemeente Tessengerlo).

Hierdoor groeide de overtuiging dat we in Pulle te doen hadden met een werk uit de late Penceler-traditie. Het betrof dan bovendien nog een werk dat - voor zover thans bekend -, het meest ongeschonden die Penceler-traditie representeert.

Tot dan toe werd voor de Verbuecken-stijl vrijwel uitsluitend verwezen naar het goed bewaarde orgel van de Begijnhofkerk te Aarschot, dat zich thans in de Sint-Luciakerk te Engsbergen bevindt, en dat zich aandient als een typisch midden 18de eeuwse verwezenlijking van die orgelbouwstijl. De eigenlijke schakel echter tussen Penceler en Verbuecken ontbrak: het orgel te Pulle vormt die overgang. Het laat ons een breed zicht na op de stijl van de in het verleden ten onrechte wat ondergewaardeerde Christianus Penceler en opent tegelijkertijd een blik op de vaste waarden die Jac. Verbuecken uit die Penceler-traditie ook naar zijn latere instrumenten, zoals Engsbergen, zal overdragen.

De bevindingen tijdens de restauratiewerken zelf, waarvan verderop sprake, hebben het probleem omtrent het auteurschap geheel opgelost.

Archivalisch onderzoek

Bij de samenstelling van het historisch rapport betreffende het orgel te Pulle werd getracht alle mogelijke bronnen te raadplegen; uiteindelijk konden alleen in het Rijksarchief te Antwerpen en in het Parochiaal archief te Pulle enkele gegevens gevonden worden. Alhoewel uit de archivalia blijkt dat de HH. Petrus en Pauluskerk van Pulle reeds in de 17de eeuw over een orgel beschikte, konden omtrent de herkomst of de bouwer van dit instrument geen gegevens verzameld worden.

In de inventaris, opgemaakt door R. Boumans (1) vinden we volgende vermeldingen :

- 1670 : betaling aan Jan de Laet, coster, voor orgelspel : 5-10
- 1688 : - betaling voort cappen van eenige gaeten inde kercke alhier in veranderinghe ofte herzetten het ocksael de som 0-8-0
 - 15 gul-19-0 op cortinghe van veranderinge om te herzetten het ocksael alhier
 - item aen Pauwelse Bastiaenes timmerman eene somme van 13 guld. verdient in veranderen en herzetten van het ocksael alhier.
- 1697 . - den rendant heeft betaelt aen het repareren van de cap der orgelen dus alhier 2-1-0
 - item brengt den rendant alsnog voor uitgeef de somme van eene gulden die den selven heeft betael aen reparatie aen d'orgelen dus alhier -1-0.

Van 1695 tot 1717 wordt Joh. Baptist Coopmans vernoemd als koster te Pulle. Hij ontvangt jaarlijks een betaling voor het spelen van het orgel en voor het onderhoud ervan (2).

Aangaande de bouw en het onderhoud van het huidige orgel bleek het archivalisch materiaal bijna even schaars.

In 1724 wordt in de rekeningen vermeld dat timmerlieden en metselaars aan het doksaal hebben gewerkt in voorbereiding op het plaatsen van een nieuw orgel :

«Item brengt den rendant alsnogh voor uytgeeft over verteiringhe t syn huysen gedaen door timmerlieden ende metsers gewerkt hebbende aen het oxael alhier int maecken van eene nieuwe orgel... 8-11-0».

In de kerkrekeningen van 1761 wordt voor het eerst melding gemaakt van herstellings- en onderhoudswerken door Fredericus Jacobus Verbuecken. Deze vermeldingen keren terug in de rekeningen van 1762, 1768, 1772, 1773 en 1779.

- 1761 : Item brengt den Rendant alsnogh voor uytgeeft de somme van twee gulden twee stuyvers door hem gerestitueert aan de Eerw heere Franciscus Verstockt over verschot door hem gedaen aen Fredericus Jacobus Verbuecken, orgelmaecker in voldoeninge van gedaene reparatie aen den orgel alhier als bij quittantie dico 2-2-0.
- 1768 : Item brengt den rendant alsnogh voor uytgeeft de somme van 2 guld 16 st door hem betaelt aen L. Fr. Verbuecken orgelmaecker in voldoeninge van het stellen der orgel in de kercke alhier volgens quittantie dico 2-16-0.
- 1772 : Item brengt den rendant alsnogh voor uytgeeft de somme van drij guldens door hem betaelt aen L. F. Verbuecken orgelmaecker in voldoeninge van het stemmen ende repareren van d'orgel in deze kerke volgens quittantie dico 3-0-0.
- 1773 : Item brengt den rendant alsnogh voor uytgeeft de somme van twee guldens seshien stuyvers door hem betaelt aen Ludovicus Verbuecken orgelmaecker voor het stemmen van de selve als bij quittantie dico : 2-16-0.

Acte
Den ondergeschreeven bekent ontfangen
te hebben van G. Ceulmans als kerk-
meester de parochiale kercke van Pulle
de somme van twee gulden en seshien
stuyvers voor het stemmen der orgel
van Pulle doen 7 mey 1773.
Dico 2-16-0
Ludovicus Verbuecken
orgelmaecker

Zoals uit bovenstaande quittantie blijkt gaat het telkens om gewone onderhoudswerken.

In de kerkrekeningen van 1784 wordt melding gemaakt van on-

kosten voor vernis en arbeidsloon aan het orgel, voor de som van 24 gul. Binnenin de orgelkast staat met krijt geschreven : «1797 verniewd NVH».

Het betreft hier Nicolaas Van Hirtum uit Hilvarenbeek.

Vanuit een andere bron is ons bekend dat Nicolaas Van Hirtum in 1795 in Pulle een vernieuwing doorvoerde (3). Of het hier om dezelfde aktiviteit gaat, ofwel of er twee verschillende vernieuwingen werden doorgevoerd, moeten we hier in het midden laten. Evenmin is bekend welke de aard van deze vernieuwingen kan geweest zijn.

In zijn register «Ecclesia SS. Petri et Pauli Pulle, Primo communicantes, Communio solemnis, Confirmatio» (4) schreef pastoor Mertens nog allerlei andere zaken, waaronder diverse uitgaven; zo werden volgende gegevens gevonden :

- 1831 : op 14 july betaelt 83.7.0 voor het toemaecten van tooren en op de zangzolder, verders 59-12-0 voor het meubliseere der colomme onder den zangzolder, verven der bigtstoele, orgelkas.
- 1847 : de balustrade van den zangzolder gestelt langs de voorkant.
- 1849 : de ornamenten aen de orgelkas en onder den zangzolder de consolen 140 fr.
aen t'orgel nieuwe klavier, veld, fluyt, viola di gamba, prestant van 8 voeten en gekuyst 190 gls.

Wie deze werken uitvoerde is archivalisch niet bekend, maar uit de konstruktiekenmerken van het overgebleven pijpwerk van Viola di gamba sup (later omgedoopt tot Voix Céleste), Prestant 8v sup. en Veldfluyt 2v, blijkt dat deze wijziging toe te schrijven is aan Th. Smet-Vermeersch uit Duffel. Uit de samenhang van de toestand van vóór de restauratie bleek dat de herinrichting van de windlade wellicht gepaard ging met uitbreiding van de lade met 5 cancellen in de discant. Uit die samenhang is het onwaarschijnlijker de lade-uitbreiding toe te schrijven aan Van Hirtum.

In een verslag van Pastoor Tubbax (5) laze we :

«In 1894 heb ik de orgel laten herzien en een nieuw blaesbalg gesteld verveerdigd door Mr Stevens van Duffel».

Volgens getuigen ter plaatse werkte A. Bank uit Antwerpen in de jaren '60 aan het orgel; verder details hieromtrent konden niet bekomen worden.

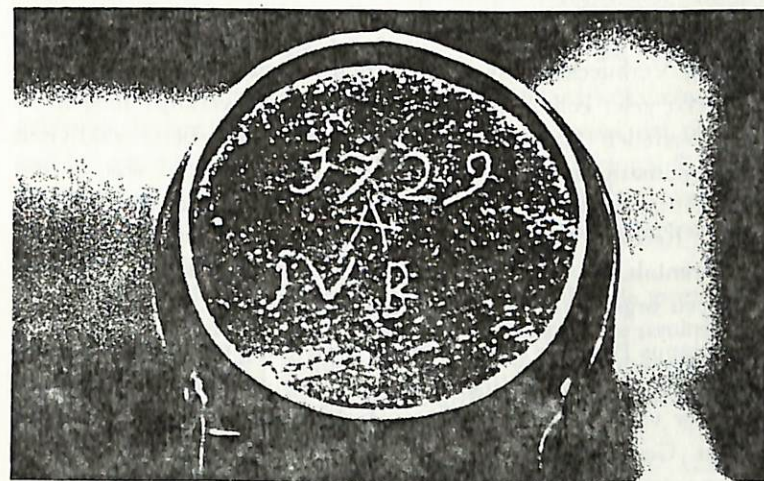
Het archiefonderzoek bevestigd dus het onderhoud door Fredericus

Jacobus en Ludovicus Franciscus Verbuecken, beiden zonen van Jacobus Verbuecken.

De orgelmaker

Dat het auteurschap van het orgel te Pulle aan Verbuecken kon toegeschreven worden stond vrij vlug vast na een onderzoek van het instrument : er bleken duidelijke konstruktiekenmerken aanwezig, zoals o.m. de beschildering met rode boluslijm rond de soldeernaden van het pijpwerk, de ruwe schaafstrepes op het metaaloppervlak, de scherpe kernfaas, de vorming van de monden, de lade-indeling, de konstruktiewijze van bepaalde registers, enz. De vraag bleef echter of Verbuecken zelf het orgel kon gebouwd hebben of dat het vervaardigd was in het atelier van Christianus Penceler, zijn leermeester, wiens vakmanschap en bouwstijl hij in tal van nieuwe orgels zou verder zetten.

Bij de uitvoering van de restauratie aan het binnenpijpwerk was de verrassing dan ook groot toen bleek dat onderaan de kern van de A-pijp van Bourdon 8v, waarvan de voet voor herstel doorgezaagd diende te worden wegens zware beschadiging, het jaartal 1729 stond gegrift, samen met de initialen van Jacobus Verbuecken.

De naam Jacobus Verbuecken verschijnt voor het eerst in de archieven in 1722, naast deze van Penceler (Kontrakt te Vilvoorde).

Christianus Penceler, van Duitse afkomst (Magister Penselaer,

Germanum) (6) werd in 1678 geboren en vestigde zich als orgelmaker in de Zuidelijke Nederlanden, waar hij een atelier bezat o.m. te Leuven en te Mechelen. Tenslotte vestigde hij zich te Meerhout waar hij in 1736 overleed (7).

Aangezien Penceler in 1728 burgerrecht verwierf te Mechelen (8) kunnen we met vrij grote zekerheid stellen dat het orgel van Pulle in het atelier te Mechelen werd vervaardigd, waar Jacobus Verbuecken het maken van het pijpwerk voor zijn rekening nam. Het is niet bekend wie de orgelkast ontwierp en wie het ontwerp uitvoerde. Ook Penceler deed vaak, zoals andere orgelmakers, beroep op meester-schrijnwerkers. (Pieter Convent uit Kontich maakte de kast voor de Sint-Dimfnakerk te Geel; te Vorst-Kempen was het meester Willem Van Roey).

In ieder geval is de gelijkenis opvallend tussen de kast te Pulle, en deze van het orgel te Vosselaar (Turnhout), een orgel gebouwd door Jacobus Verbuecken in 1739 (9).

De gelijkenis is te vinden in de ornamentiek van de kast : vergulde lambrekijnen en kwastjes boven het prospectpijpwerk, engelenkop onder de middenbundel, driehoekig paneel tussen middentoren en zijtoren met gewafelde structuur en bloemkoppen in het prospect.

Jacobus Verbuecken zelf vestigde zich als zelfstandige orgelmaker te Geel : gelet echter op zijn thans bekende werklijst mogen we veronderstellen dat hij in de eerste jaren van zijn beroepsactiviteit nog regelmatig in het atelier van zijn meester actief was, en dat hij slechts langzaam deze samenwerking met Penceler is ontgroeid. Reeds in 1722 onderhield hij het orgel in het Besloten Hof te Herentals, en in 1726 wordt bij hem een bestelling geplaatst voor een orgel in de Sint-Martinuskerk te Olen.

Christianus Penceler was een graag geziene figuur in de Brabantse en Kempense Norbertijnerkloosters. Deze kontakten betekenden evenzeer voor Verbuecken een welgekomen introductie, zodat hij vanuit Geel talrijke nieuwe opdrachten in de regio wist te verwerven en hij terecht de grote 18de eeuwse Kempense orgelmaker mag genoemd worden.

Na zijn dood in 1764 werd het bedrijf verder gezet door beide zonen : Fredericus Jacobus en Ludovicus Franciscus. Zij zijn samen voor het eerst werkzaam in de abdij te Tongerlo.

Het is voornamelijk Ludovicus Franciscus die het onderhoud van het orgel te Pulle op zich heeft genomen, zeker tot 1779.

- (1) R. Boumans, «Inventaris van het Kerkarchief van Pulle», in : «Inventarissen van Kerkarchieven», I, Brussel, 1964, 4, pag. 27-29.
- (2) Rijksarchief Antwerpen, Gemeentearchief Pulle, nr. 21, Kerkrekeningen 1750-1794.
- (3) F. Jaspers en Ad Van Sleuven : «Kronyk of gedenkenis van Nicolaas Van Hirtum», «De Mixtuur», nr. 22, juli 1977, pag. 473 : Werklijst Nicolaas Van Hirtum. Vermelding : 1975, Pulle, vernieuwing; pag. 489 : Facsimile-afdruk van de archivalia : «1795, in dit jaar vernieuwde ik de orgel te Pulle in Brabant».
- (4) Parochie-archief Pulle, Manuaal.
- (5) Parochie-archief Pulle, Manuaal.
- (6) T.J. Gerits, «Nieuwe gegevens over de aktiviteit van orgelbouwer Chr. Penceler in de Kempen», Taxandria XXXVII, 1965, pag. 128.
- (7) Gh. Potvlieghe, «Vreemde orgelbouwers in de Zuidelijke Nederlanden gedurende de 17de eeuw», in : Taxandria XXXIV, 1962, pag. 109-131.
- (8) G. Van Doorslaer, in «La Fondation du chant à l'église de la Dyle à Malines», uitg. A. Godenne, Mechelen, 1897, pag. 29.
- (9) J. Braekmans, onuitgegeven historisch rapport in het Restauratiedossier van het orgel te Vosselaar, in opdracht van de Kerkfabriek O. L. Vrouw Vosselaar, 1990.

Toestand van het orgel bij de aanvang van de restauratie

De orgelkast is in de loop van de geschiedenis vrijwel ongewijzigd gebleven. In het dak waren openingen gezaagd voor het plaatsen van het grote pijpwerk van Voix Céleste 8', en Salicional 8'.

In origine was de kast geplaatst op twee eiken balken van 5 m. lengte, die op de torenzolder werden verankerd en die boven op de (oudere) grenen vloer werden gelegd.

Bovenaan was de kast met twee staven verankerd in de torenmuur. Door de lichte zetting van de vrijdragende doksaalkonstruktie was de kast precies in het midden, ter hoogte van de onderregel van de bovenkast, voorwaarts gezakt waardoor de kaderverbindingen in beide zijwanden niet meer haaks stonden.

In de rugwand was het oude manuaal (met tessituur C.D tot c''') vervangen door een klavier met tessituur C.Cis tot f''' : in de stijlen naast de klaviatuur werden uitzagingen gemaakt voor de plaatsing van dit klavier. De ondertoetsen waren met kunststof belegd. Het orgel bezat van in origine geen pedaal, en er werd ook in latere tijd geen geplaatst.

De oorspronkelijke registerknoppen waren, - op twee oude na, die buiten functie waren gesteld -, vervangen (vermoedelijk in 1849 door Th. Smet) : de ingelegde registerplaatjes in de nieuwe knoppen gaven volgende dispositiesamenstelling weer :

Cornet	Prestant 4'
Bourdon 8'	Voix Céleste 8'
Flûte 4'	Quinte
Montre 8'	Doublette 2'
(geblokkeerd)	(geblokkeerd)
Nazard 2 2/3'	Fourniture
Salicional 8'	Flageolet 2'
Trompette 8'	Trompette 8'

Deze samenstelling zou kunnen dateren van 1894, toen de firma Stevens uit Duffel werken uitvoerde aan het orgel.

De originele eiken sleeplade bleef bewaard.

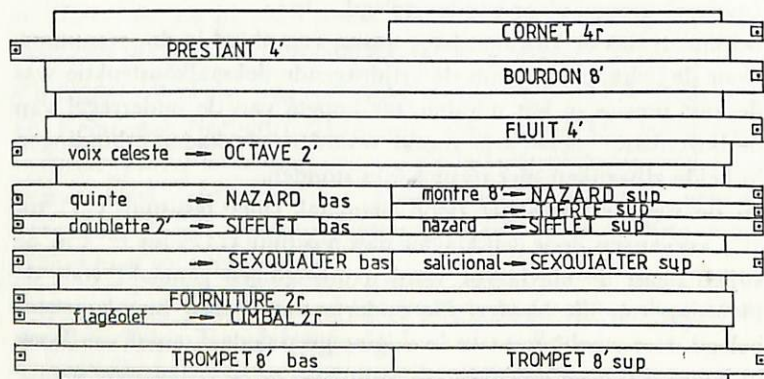
De oorspronkelijke tessituur van C.D tot c''' werd uitgebreid met 5 cancellen : C.D tot f'''. Waarschijnlijk was dit de tessituur die door Th. Smet-Vermeersch in 1849 werd ingevoerd.

In een latere periode volgde een toonopschuiving naar C-Cis tot e''', waarbij de f'''-toets niet meer werd aangesloten.

Dit is de situatie die vermoedelijk in 1894 ontstond.

Ook de Cornetlade werd met 5 cancellen uitgebreid.

De lade-bezetting kan schematisch als volgt worden aangegeven (waarbij de namen in hoofdletter duiden op de oorspronkelijke bezetting, en deze in kleine letter de vóór de restauratie aange-troffen bezetting aangeven) :

Het pijpenbestand dat vóór de restauratie werd aangetroffen vertoonde volgende samenstellingstoestand :

1. Cornet IV : intergraal van Verbuecken
origineel zonder 8'-koor op originele Cornetbank (in 1849 met 5 cancellen uitgebreid)
4'-koor : roergedekt met dichtgesoldeerde deksels.
Sommige roeren ingekort en beschadigd.
3 hoogste koren : wijde fluitmensuur : stemranden beschadigd en ingesneden.
Het aanvullend pijpwerk op de 5 uitbreidingscancellen is niet homogeen : het 4'-koor is ongeveer in dezelfde stijl bijgemaakt; het pijpwerk van de overige koren is ingekort pijpwerk met Prestantmensuur, afkomstig uit Cimbal of Sexquialter.
2. Prestant 4' : 29 pijpen rechts op de lade geplaatst (discant) en 6 links : de overige werden vervoerd in het front. Volledig van Verbuecken.
3. Bourdon 8' : intergraal van Verbuecken.
8 grootste pijpen (C.D tot Gis) in het midden van de kast opgesteld, onmiddellijk achter de middenbundel op 3 afzonderlijke banken; 1 pijp lag in de kasvoet. De pijpen hebben een ronde gedraaide voet; de bovenranden van het corpus is met perkamentbanden beplakt. In origine waren eiken baarden aangebracht.
Vanaf A : metalen pijpen met verschuifbare hoed, zonder roer.
3. Fluit 4' : integraal van Verbuecken.
Bas : gedekt met verschuifbare hoed.
Vanaf cis' : dichtgesoldeerde roergedekten in flesvorm.
4. Op de sleep van de vroegere Octaaf 2v werd een Voix Céleste 8' aangetroffen, die begon op de gis^o-toets en in feite bestond uit pijpwerk van de in 1849 geplaatste Viola di gamba van Th. Smet-Vermeersch.
Het pijpwerk van de Viola di gamba is dunwandig, met duidelijke mondiritsingen. Het was ernstig beschadigd.
Door zijn lengte en opstelling op die plaats verhinderde het een normale bereikbaarheid van het daarachter staande pijp-

werk, vooraan op de lade.

5. De gedeelde sleep van de oorspronkelijke Nazard was in de baskant bezet door de originele Nazard-pijpen van Verbuecken : gedekten met verschuifbare hoed.

De discant-sleep was bezet met Prestant 8' sup. -pijpwerk van Smet-Vermeersch : de discant begon op gis^o (cfr. Viola di gamba).

Dit pijpwerk is eveneens ernstig beschadigd en vormt net als de Viola di gamba een hinderpaal voor de bereikbaarheid van het er voorstaande pijpwerk.

6. De sleep van het discant-register Tierce was leeg : het pijpwerk was verdwenen of verdeeld over andere registers zoals de Doublette 2'.

7. De gedeelde sleep van Sifflet 1v was in de baskant (2 oktaven) bezet door pijpwerk van Smet-Vermeersch, bestaande uit 6 gedekten met roer (opengebrouwen) en 6 flesvormige roergedekten.

De discant was grotendeels bezet door pijpwerk van de Verbuecken-nazard, waarvan vanaf c' (in origine cis') 17 roergedekten in flesvorm en 12 open pijpen, waarvan 5 behorend tot de uitbreiding van Th. Smet. Er bestond geen homogene samenhang.

8. De gedeelde sleep van de Sexquialter II was in de bas geblokkeerd en onbezet.

De discant werd bezet door een Salicional van recentere datum en inferieure kwaliteit.

Restanten van het Sexquialterrooster waren nog aanwezig.

9. Mixtuur II

Grotendeels origineel Verbuecken-pijpwerk, aangetroffen in de volgende samenstelling :

C	c ^o (originaal cis ^o)	c'	c'' (cis'')
1'	1 1/3'	2 2/3'	4'
2/3'	1'	2'	2 2/3'

Ongeveer het Groot oktaaf van het 1ste koor was verdwenen. De samenstelling van het pijpwerk vertoonde hiaten.

Op de halve toons-opshuiving na vanaf cis^o, bleek de samenstelling origineel te zijn.

10. De Cimbale II was volledig verwijderd en de sleep bezet door de discant (vanaf c') van de Doublette (of juist : Flageolet

2'). Het daartoe aangewende pijpwerk was een heterogene verzameling van ingekorte Verbuecken-pijpen, afkomstig van Sifflet 1v, Tierce sup. en Cimbale.

11. Op een gedeelde sleep was de volledige Verbuecken-Trompet aanwezig. Vele bekkers waren ingesneden, maar veruit de meeste waren op originele lengte gebleven. Nogal wat (originele) tongen waren beschadigd.

Aan de hand van gedeeltelijk nog ongewijzigd gebleven roosterboringen, na ontmanteling van de lade en ontleding van het pijpwerk volgens originele tooninscripties en door wedersamenstelling van het juiste mensuurverloop, is tot de volledige rekonstruktie van het oorspronkelijke Verbuecken-concept overgegaan, en deze restauratie-optie diende zich, gelet op het gegevenzijn van zoveel origineel materiaal, als enig zinvolle mogelijkheid aan.

De in 1849 ingevoerde toestand, met evenwel op zichzelf zeer waardevol en technisch perfect gemaakt pijpwerk van Smet-Vermeersch, bleek niet over de nodige artistieke coherentie te beschikken die er kon toe leiden het instrument als representatief voor een Smet-Vermeersch-orgel te beschouwen. Het overwicht in belangrijkheid bleek bij het Verbuecken-pijpwerk te liggen, bij die eigen organisatie en invulling van de windlade die typisch is voor de Pencelerschool van het eerste kwart van de 18de-eeuw, zodat de door Smet-Vermeersch teweeg gebrachte inplanting van slechts 3 stemmen met een klassicistisch tot post-klassicistisch karakter enkel een artistieke verstoring of ontwrichting heeft betekend van die samenhang die door Verbuecken werd gerealiseerd.

Zelfs op het technische vlak werd die logische eenheid en organisatie geweld aangedaan door elementen in te voegen die in dit orgel niet thuishoren. Er was hier van een integratie of een meegroeien van het instrument met een wisselende tijdsgeest geen sprake. De ingreep van 1849 kon enkel worden verstaan als een misgroeing die uiteindelijk de kwaliteit van het instrument naar beneden heeft gehaald en bovendien door de onhandige inbouw van stylistisch vreemde elementen, een niet te onderhouden instrument in het leven had geroepen.

Er bleef derhalve zowel uit technisch als stylistisch oogpunt slechts één optie te verantwoorden, namelijk een consequente terugkeer naar de oorspronkelijke dispositie en het klankconcept

uit 1729 van J. Verbuecken. In die zin werd tot de wedersamenstelling van de oorspronkelijke dispositie overgegaan, die, wat betreft de aanwezigheid van Verbuecken-pijpwerk, het volgende beeld opleverde :

Cornet IV	4 koren met tessituur cis' tot c''' integraal Verbuecken
Prestant 4v	van C tot fis° in het front; vanaf g° op de lade; integraal Verbuecken
Bourdon 8v	van C tot Gis in eik van A tot c''' in metaal, gedekt met verschuifbare hoed integraal Verbuecken
Flûte 4v	integraal Verbuecken
Octave 2v	volledig verdwenen
Nazard 3v	gedeeld in bas en discant C tot f'' : Verbuecken fis'' tot c''' : verdwenen
Tierce superius	cis' tot gis' : verdwenen a' tot dis'' : Verbuecken e'' tot c''' : verdwenen
Sifflet 1v	gedeeld in bas en discant cis' tot gis' : verdwenen a' tot dis'' : Verbuecken e'' tot c''' : verdwenen
Sexquialter II	gedeeld in bas en discant volledig verdwenen
Mixtuur II	I : C tot Gis verdwenen A tot c° : Verbuecken cis° : verdwenen d° : Verbuecken dis° tot f° : verdwenen fis° tot c' : Verbuecken cis' tot c''' : verdwenen II : C : Verbuecken D : verdwenen Dis-a° : Verbuecken b° : verdwenen h°-fis' : Verbuecken g'-c''' : verdwenen
Cimbal II	I : C-gis° : Verbuecken II : C-f° : Verbuecken

a°-c' : verdwenen
cis'-d' : Verbuecken
dis'-c''' : verdwenen

fis° : verdwenen
g° : Verbuecken
gis°-h° : verdwenen
c' : Verbuecken
cis'-c''' : verdwenen

Trompet 8v gedeeld in bas en discant
 integraal Verbuecken.

Van de oorspronkelijke windlevering bleef niets meer over. In 1894 werd door Stevens uit Duffel een nieuwe blaasbalg geplaatst, waarbij niet bekend is of toen pas of reeds vroeger de oude Verbuecken-balgen werden vervangen.

Het originele eiken windkanaal bleef bewaard; er werden geen sporen gevonden van een Tremulant.

Naast de registergaten in de rugwand van de kasvoet bevond zich in het paneelwerk een kleine opening voorzien van een tand, mogelijk bedoeld voor de stok van een Nachtegaal.

Vele ongunstige elementen hebben de toekomst van verval en aftakeling van het instrument versneld. Daaronder is te vermelden dat door het openliggende dak van de orgelkast het pijpwerk snel werd vervuild en met stof bedekt.

Het grote pijpwerk van de toegevoegde strijkers was onvoldoende gesteund en vormde door verzakking en ombuigen een bedreiging voor de overige pijpen.

De oude brillen voor de Trompetbekers waren verdwenen zodat ook dit pijpwerk verzakt was.

De rest van het aftakelingswerk aan het historisch pijpenbestand werd, zoals steeds opnieuw in ons land is vast te stellen, veroorzaakt door onbarmhartig brutaal stemwerk en slecht onderhoudswerk verricht door een stel orgelreparateurs en -stemmers, die in de Kempen al meer blijk hebben gegeven van onbekwaamheid om zich met historische orgels in te laten.

Algemeen kan gesteld worden dat een gedeelte van het pijpwerk ingekort werd bij de toonophoging van het orgel, terwijl een andere gedeelte door opschuiving een nieuwe toonfunctie had verkregen.

Beschadigingen werden toegebracht door het trekken van stemsleuven in de bovenrand van het pijpcorpus dat met de stemhoorn diende gestemd te worden, en door hardhandig stemmen waardoor de corpora voorover buigen en een vervorming van de pijpmond optreedt.

Bij een aantal pijpen werden de voetopeningen abnormaal verkleind en vertoonden kernspleten opvallende onregelmatigheden. Ook in de toonspraak werden pijpen aangetast onder invloed van een troebele en verkeerd begrepen romantiek: diepere kernprikken werd hier en daar in overdosis aangebracht en enkele keren werd de opsnede buiten de normale verhoudingen verhoogd.

De vele lekkages in de windlade en het doorprikken van de onderkant van de lade zorgden verder voor een zieltogend geluid dat nog slechts een karikatuur kon betekenen van Verbueckens klankconcept.

(wordt voortgezet).

PROMOTIE ORGELKUNST

Teneinde de uitstraling van het tijdschrift en de werking van «Orgelkunst» te bevorderen wordt

- een gratis jaarabonnement aangeboden aan de persoon die drie abonnees aanwerft,
- een gratis jaarabonnement + een CD uit de reeks «Orgels van Vlaanderen», aan de persoon die zes abonnees aanwerft,
- elke orgelaktiviteit in de Zuidnederlandse regio, en die in de lijn van de doelstellingen van «Orgelkunst» ligt, gratis opgenomen.

Orgelbouwers kunnen hun nieuwgebouwde instrumenten of verantwoorde restauraties bondig toelichten.

Brieven van Marcel Dupré aan Flor Peeters

voorgesteld en gesitueerd door Guido PEETERS

Men heeft vaak beweerd dat Flor Peeters een leerling was van Dupré en van Tournemire, of dat hij ten minste enkele lessen had van beide prominenten. Flor Peeters heeft dat steeds ten stelligste ontkend. Maar biografieën in encyclopedieën zijn hardnekkig en hebben grote invloed op andere schriften. Pas in recentere literatuur komen deze verzinsels niet meer voor. De correspondentie tussen Peeters en Dupré is bewaard in het Flor Peeters' archief, voor wat de brieven van Dupré aan Peeters betreft. Het zijn er een dertigtal, vanaf 1927 tot 1962, met nog eens enkele nota's uit 1971, bij Dupré's overlijden. Vele brieven zijn in machineschrift (op een paars lint) geschreven, waarschijnlijk door Madame Dupré, en door Marcel ondertekend, te zamen met de beleefdheidsformule. Enkele brieven of kaarten zijn in handschrift. Er zijn twee handschriften te onderkennen: dat van Dupré zelf en dat van een tweede hand, zeer waarschijnlijk Madame Dupré (o.m. een brief uit Amerika).

Voor de goede orde zullen we deze verscheidene bronnen als volgt markeren:

handschrift Dupré: HSD

machineschrift: MS

handschrift Madame Dupré: HSJ

De brieven van Dupré waren in Flor Peeters' archief niet voorgesorteerd maar, met andere brieven, in chronologische orde onder de letter D geklasseerd. Sommige hebben geen jaartal en werden door mij van een jaartal voorzien; deze jaartallen die niet door Dupré zijn aangegeven staan tussen haakjes ().

In een tijdtabel geven we eerst een korte schets van de levenslopen van beide musici; ze hebben beiden een gezegende leeftijd bereikt: Dupré werd 85, Flor Peeters 83. Dupré was 17 jaar ouder dan Flor Peeters, zodat beiden tot een verschillende generatie behoren. Opvallend is ook dat beiden zeer vroeg in het vak staan en een lange carrière hebben gekend. Het einde van hun actieve carrière (niet hun overlijden) is mede te wijten aan fysieke oorzaken: Dupré had artritis, Flor Peeters een botziekte (osteoporose). Het einde van Dupré's actieve carrière is te situeren eind van de jaren zestig en Flor Peeters eind van de jaren zeventig.

TIJDABEL**Marcel Dupré**

1886° Rouen, 3 mei
Muzikale opleiding in familiaal milieu; vader was organist

1898 Organist St-Vivien, Rouen
1902 Begin studies Conservatoire national te Parijs

1906 Assistent-organist St-Sulpice Parijs

1914 Prix de Rome

1920 Eerste integrale orgelœuvre S. J. Bach, uit het hoofd
Begin concerttournees in heel de wereld.

1925 Orgelleraar Conservatoire national te Parijs, in op-
volging van Gigout

1934 Hoofdorganist St-Sulpice te Parijs in opvolging van
Ch. M. Widor

1939-1940 Maakt een wereld-concertreis

1947 Directeur van het Amerikaans conservatorium te
Fontainebleau

1954-1956 Directeur Conservatoire national te Parijs

1955 Orgelrecital te Brugge
1957 Orgelrecital voor Ars Organi te Antwerpen

Gaf in totaal bijna 2000 orgelrecitals waarvan 900 in de
Verenigde Staten

1971 Overlijden te Meudon, 30 mei (85 jaar)

Correspondentie van Marcel Dupré aan Flor Peeters

6 Mai 1927 (MS)
Monsieur le Chanoine,
Je vous remercie de votre très aimable lettre. C'est avec
plaisir que je donnerai quelques conseils à Monsieur
Peeters que vous voulez bien me recommander et de tout
cœur que je l'accueillerai et m'intéresserai à lui. Je viens
de lui écrire pour le lui dire et lui proposer des dates de
travail.

Veillez agréer, Monsieur le Chanoine, l'assurance de
mes sentiments respectueusement dévoués.
Bien à vous

Marcel Dupré

Flor Peeters

1903° Tielen (bij Turnhout), 4 juli

1919 Begin studies aan Lemmensinstituut Mechelen

1923 Prijs Lemmens-Tinel

1925 Hoofdorganist St-Romboutkathedraal Mechelen;
hoofdleraar orgel Lemmensinstituut in opvolging van
O. Depuydt

1927 Bezoekt Dupré te Meudon en speelt zijn werk voor
1928 Begin concerttournees in het buitenland, eerst in
Nederland, daarna Denemarken, Duitsland
1931 Orgelleraar Kon. Conservatorium Gent

1935 Orgelleraar R.-K. Leergangen te Tilburg

1946 Eerste concerttournee in de Verenigde Staten

1948 Orgelleraar Kon. Vlaams Conservatorium
Antwerpen

1954-1968 Directeur Kon. Vlaams Conservatorium te
Antwerpen

Gaf in totaal bijna 1200 orgelrecitals waarvan 300 in de
Verenigde Staten

1968 Begin Internationale Meesterklas te Mechelen

1986 Overlijden te Antwerpen, 4 juli (83 jaar)

Commentaar Guido Peeters

In 1927 vroeg Flor Peeters, heel netjes via zijn directeur
aan het Lemmensinstituut Kan. Jules van Nuffel, aan
Dupré om in Parijs diens werk voor te spelen. Er gingen
dus twee brieven naar Parijs.

Dupré schreef twee brieven terug, één aan Van Nuffel
en één aan Peeters.

Het gaat van in den beginne over «quelques conseils»

6 Mai 1927 (MS)

Cher Monsieur,

Je reçois votre aimable lettre dont je vous remercie. C'est avec le plus grand plaisir que je verrai avec vous mes pièces d'orgue que vous voulez bien jouer.

Vous me proposez de venir entre le 20 Mai et le 10 juin, du mercredi au dimanche. Voici alors ce que je vous propose : soit du mercredi 25 Mai au dimanche 29, soit du mercredi 1er juin au dimanche 5 juin. Choisissez la semaine qui vous conviendra le mieux. Nous arrangerons ensemble les heures qui nous iront à tous deux. Le mercredi, je ne pourrai vous prendre qu'à 6 heures du soir, tout le reste de ma journée étant occupé, mais peut-être ne commencerez-vous que le jeudi où je pourrai vous prendre à 2.30.

Quand vous aurez décidé cela, je vous indiquerai les heures de train pour venir à Meudon. Vous savez que ce n'est qu'à 15 minutes de Paris et j'habite ici à côté de la gare. En attendant le plaisir de faire votre connaissance, je vous envoie mes sentiments les meilleurs et les plus dévoués.

Bien à vous

Marcel Dupré

Je vous envoie une petite photographie de mon orgue sur lequel vous travaillerez. C'est l'orgue de Guilmant, un Cavallé-Coll que je viens d'acheter et de faire installer chez moi.

10 mai 1927 (MS)

Cher Monsieur Peeters

Je reçois votre mot et vous attendrai donc à Meudon le

Hier gaat het over «mes pièces d'orgue», dus niet Bach of Franck, alleen Dupré

Flor Peeters is bijgevolg slechts enkele dagen bij Dupré geweest.

Flor Peeters antwoordt meteen op deze brief en Dupré schrijft reeds terug op 10 mei! De post was 60 jaar geleden veel vlugger dan nu.

jeudi 26 Mai à 2.30. Vous avez un train à la gare Montparnasse, à 1.57. Vous arrivez à Meudon à 2.15. En sortant de la gare, montez à droite jusqu'au petit pont. Traversez le pont, descendez à droite et vous trouverez mon Boulevard au bout. C'est tout près.

J'espère que vous aurez du plaisir à travailler sur mon orgue qui est, en effet, un bel instrument.

Je vous attends avec plaisir et vous envoie l'assurance de mes sentiments très dévoués.

Bien à vous

Marcel Dupré

Dupré kent alle reistabellen van buiten; hij moet vaak naar Parijs.

Opvallend is het gebruik van «Mon» boulevard; in feite heette de laan Boulevard Anatole France

Zondag morgen ging Flor Peeters met een introductie van Dupré naar Ch.-M. Widor in Saint-Sulpice. Deze zag het visitekaartje van FP met daarop orgelleraar aan het Lemmensinstituut. Widor bekeek de jonge Peeters (24 jaar) : «Vous êtes professeur à l'Institut Lemmens ? Lemmens fut mon maître. Venez dans mes bras» En voor een vrij groot gezelschap (van vooral dames) stelde Widor FP voor; deze mocht naast hem op de orgelbank komen zitten

Tijdens het Offertorium (wist FP veel later te vertellen) improviseerde Widor op magistrale wijze een vijfstemmig orgelmotet.

De lessen bij Dupré vielen wat tegen. Hij zei steeds «c'est très bien». Toen FP hem vroeg het Preludium en fuga in si majeur eens voor te spelen, deed Dupré dat; FP merkte op dat hij dat anders speelde, dan hijzelf, waarop Dupré hem volgende wijsheid bijbracht : «Il ne faut pas jouer comme un second Dupré, mais comme un premier Peeters».

12 septembre 1927 (MS)

Cher Monsieur Peeters,

Je vous remercie de votre aimable lettre et de l'envoi de votre photographie et des programmes. Tout cela m'a fait grand plaisir. Je vois ma musique sur vos programmes et j'y suis naturellement très sensible et vous en remercie beaucoup.

Vous avez bien énuméré toutes les œuvres d'orgue de moi qui sont publiées. J'ai composé un «Lamento pour orgue qui m'a été demandé par un de mes amis organistes, en Écosse, après la mort de son unique petit garçon âgé de 7 ans. Cette petite pièce n'est pas encore publiée, mais elle est sous presse. Oui, ma Méthode d'orgue est publiée chez Leduc depuis quelques semaines.

En ce moment, je suis en train de travailler à une symphonie pour orgue et orchestre. C'est un énorme travail. La combinaison de l'orgue et de l'orchestre m'intéresse beaucoup.

Cordialement à vous

Marcel Dupré.

4 janvier 1930 (MS)

Mon cher ami,

Je viens de recevoir un mot de Monsieur Leduc ainsi conçu : Mr Floor Peters m'a demandé récemment de faire paraître une de ses œuvres dans l'Orgue Moderne. Voulez-vous me dire de que je dois faire au sujet de ce projet ?

Je viens de répondre ceci à Mr Leduc :

«Mr. Peters est un jeune et excellent organiste belge, très bien doué pour la composition et dont l'œuvre ferait très bonne figure dans l'Orgue Moderne».

J'espère donc, mon cher ami, que la chose va marcher toute seule pour vous et je m'en réjouirais.

Croyez-moi votre très dévoué,

Marcel Dupré

21 Février 1930 (MS)

Cher Monsieur Peters,

Je ne vous cache pas que la décision de Mr Leduc m'a autant surpris que chagriné. Je vous conseille formellement d'essayer d'autres éditeurs à Paris. Je ne puis malheureusement pas vous être d'aucun appui sur ce point, mais j'estime que vous ne devez pas vous considérer comme battu et qu'il faut faire d'autres tentatives.

Je souhaite de tout cœur que vous réussissiez et je vous assure de tous mes sentiments très dévoués

Bien à vous

Marcel Dupré

New York 5 octobre (HSJ) [1930]

Cher Monsieur Peters,

Votre aimable lettre me parvint aux États-Unis où je suis depuis une semaine pour une tournée de deux mois au cours de laquelle je donne un concert chaque jour de l'Est à l'Ouest. On m'a fait suivre votre lettre, mais pas vos programmes mais je les lirai avec le plus grand intérêt à mon retour. Je vous remercie vivement d'avoir inscrit la «Symphonie-Passion» parmi vos œuvres et je suis bien heureux de penser qu'elle a été comprise et appréciée.

Maintenant, je suis profondément touché de votre pensée de me dédier vos «Variations et Finale sur un Noël Flamand» !! C'est de tout cœur que j'accepte en vous

Terug thuis, schrijft FP naar Dupré, met programma's en foto's.

Welke programma's stuurde FP naar Dupré? zeer zeker het programma van een recital in het Lemmensinstituut (20 juni 1927) met de eerste uitvoering in België van Dupré's «Variations sur un Noël»

In Borgerhout zou FP op 23 oktober «Cortège et Litanies» spelen.

Tot de vaste programmatie van die periode behoorde ook «Fileuse» uit de Suite Bretonne.

De spelling van «Flor Peeters» heeft, ook in Frankrijk, voor problemen gezorgd!

We konden niet achterhalen over welk werk het hier gaat: pas gecomponeerd waren : Variaties en Finale op Lact ons mit herten reyne, opus 20. Maar dat lijkt ons te groot voor een album als l'Orgue Moderne.

In feite een fraaie aanbeveling van Dupré.

Het lukt Flor Peeters dus niet bij Leduc te worden uitgegeven.

Zelfs Dupré (of Madame) gebruikt nu «Peters».

Opvallend is ook het verschil van de aanhef tussen de twee brieven : Mon cher ami, en Cher Monsieur Peters; of is dit een fout van het secretariaat?

Marcel Dupré is op concertreis in de Verenigde Staten en de brieven worden hem achterna gestuurd. Hij neemt de moeite om FP te antwoorden. De brief is niet gedateerd, maar wegens de inhoud moet hij uit het najaar 1930 dateren

Dupré zegt dat hij elke dag een concert speelt; dat is krankzinnig in de Verenigde Staten, met die afstanden; ook het verkeer was toen trager (spoor) of toch niet?

remerciant. Je vous remercie également de l'envoi de cette œuvre que vous annoncez et que je trouverai à mon retour en Décembre.

Vous me demandez s'il y a de nouvelles œuvres de moi parues. Depuis ma Symphonie pour orgue et orchestre que vous avez, je crois, entendu à Bruxelles en Février, j'ai composé une autre symphonie pour orgue seul que j'ai inscrite sur mes programmes d'Amérique. Je l'ai laissée chez mon éditeur Mr. Senart à Paris avant mon départ. Il est en train de la graver et elle paraîtra d'ici trois mois je pense.

Peut-être vous verrai-je à Bruxelles fin décembre. Je dois y donner l'œuvre d'orgue de Franck en 2 récitals, le 26 et 27 décembre. En attendant le plaisir de vous revoir, je vous assure de mes sentiments les plus dévoués
Madame Dupré qui est ici avec moi se rapelle à votre souvenir.

Bien à vous

Marcel Dupré

20 Mars 1932 (MS)

Cher Monsieur Peters,

Je vous envoie mon livre de programme de Bach ainsi que je vous l'ai promis.

Je garde un excellent souvenir de ma visite à Malines et de votre charmant accueil et je vous prie de croire à mes sentiments très cordiaux.

Votre bien dévoué

Marcel Dupré

Madame Dupré complètement remise me charge de son souvenir.

Mon respectueux et sympathique souvenir à Monsieur le Chanoine Van Nuffel

Flor Peeters zet een grote stap met deze opdracht!

Wanneer men dit letterlijk neemt zou men kunnen lezen dat Dupré op concertreis naar Amerika gaat zonder de partituur van zijn Symphonie pour orgue die hij daar speelt; dit is niet onmogelijk daar Dupré immers alles uit het hoofd speelde.

Na een zware tournee van 2 maanden, komt Dupré even over naar Brussel (Conservatorium) om het volledig werk van Franck te vertolken.

Begin 1932 is Dupré in Mechelen geweest, getuige de brief van 20 maart.

Het programmaboekje van Bach heeft zeker betrekking op een integrale van Bach's orgeloeuvre dat Dupré vertoont, in het Palais du Trocadero, waar hij titularis-organist was.

(wordt voortgezet).

Orgel improvisatie te Knokke

European Organ Improvisation richtte van 26 augustus tot 1 september 1990 een internationale masterclass en een wedstrijd in voor orgel improvisatie. De drijvende kracht van dit geslaagde opzet was en is Rudy Van der Cruyssen.

De cursussen werden gegeven door de docenten Jos van der Kooy (Nederland) en Kristiaan van Ingelgem. Er werd les gegeven van 9 tot 12 uur en van 14 tot 17 uur. De lessen gingen door op het orgel van de H. Hartkerk te Knokke-Heist, van de St.-Ritakerk te Moerkerke en van de Magdalenakerk te Brugge.

Gedurende deze week werd er iedere avond een concert gegeven. Het festival werd geopend door het North Yorkshire Symphony Orchestra. Verder volgden er orgelconcerten door Kristiaan van Ingelgem, (27/8), Luk Bastiaens (28/8), Bernard Bartelink (29/8) en Albert De Klerk (30/8). Naast de avondconcerten was er ook nog de orgeltrip op 28 augustus, onder leiding van Luk Bastiaens. Voor de masterclass schreven 10 cursisten in, voor de orgel improvisatiewedstrijd waren er 9 inschrijvingen. De deelnemers kwamen uit verschillende Europese landen : Duitsland, Nederland, Schotland en België.

De preselecties en de finale van de wedstrijd gingen door in de H. Hartkerk te Knokke-Heist.

Voor de selectieproef dienden de kandidaten te improviseren op het thema van het gregoriaanse «Lauda Sion» en op een gegeven thema van Jos van der Kooy :

De vorming en de stijl waren vrij.

Voor de finale werden drie thema's opgegeven; twee van Reize Smits en één van Kristiaan van Ingelgem. Hier werd de vorm duidelijk bepaald.

PASSACAGLIA EN FUGA

Twee thema's voor 1° deel (Satz) van een sonate in Sonatevorm (ABA)

De jury had geen enkele weet van de kandidaten en diende naamloos te beoordelen. Dit werkte de objectiviteit in de hand en sloot bij voorbaat elke discussie over betrokkenheid bij bepaalde kandidaten uit.

De internationale jury, bestaande uit Kamiel D'Hooghe (voorzitter), Kristiaan van Ingelgem, Jos van der Kooy (Nederland), Albert De Klerk (Nederland) en Wilhelm Precker (Duitsland), weerhield 3 kandidaten voor de finale : David Hamilton (Schotland), Cor Ardesch (Nederland) en Laux Torsten (Duitsland). Winnaar van de eerste Internationale Wedstrijd voor Orgel improvisatie werd de Nederlander Cor Ardesch. De 3de prijs ging naar de jonge Schot David Hamilton. De 2de prijs werd niet toegekend.

Namens de internationale jury gaf Kamiel D'Hooghe, voorzitter, een synthese : De jury vond het niveau van het improvisatieconcours te Knokke verrassend goed. Bij de beoordeling van de kandidaten ging ze vooral uit van de volgende criteria :

- de behandeling van het orgel, met speciale aandacht voor de registraties, de overgangen, de verhoudingen en de gedifferentieerde kleurencombinaties,
- de speelmanier en de frasering, met nadruk op de articulatie-rijkdom, de fraseringen, de ornamentiek en de duidelijkheid,
- de helderheid van de behandeling van het thematisch materiaal en de herkenbaarheid ervan in de structuur, hierbij ook rekening houdend met de wijze van invulling en stijleenheden,
- de inventiviteit en de fantasie waarmee het geheel leeft, verrast en boeit.

De prijswinnaar Cor Ardesch, in de finale als derde kandidaat spelend, gaf een rustige lezing van het eerste thema, onderlijnd met mooie akkoorden, gebracht met een kleurrijke registratie. Een korte overgang leidde naar een goede voorstelling van het tweede thema. In de doorwerking was de dialoog en de afwisseling tussen de beide thema's helder voorgesteld, rijk gekleurd inventief en vakkundig gespreid over de beide handen en het pedaal. Het tweede thema kreeg in de reprise zelfs een canon in de kwint mee. Het geïnspireerde geheel was goed gestructureerd, het orgel werd mooi behandeld en het harmonisch pallet was rijk gekleurd.

In de passacaglia werd onmiddellijk de aandacht getrokken door de grote helderheid, de harmonische impulsen en de rusten. Vervolgens kwamen Seufzer-figuren in beide handen, melodische lijnen in dialoogvorm tussen de beide handen, akkoorden in echowerking, korte motieven, ontleend aan de staart van het passacaglia-gegeven en verrassende dialogen tussen rugwerk en reciet, die de verschillende variaties boeiend, inventief en kleurrijk kruidden. Het thema werd naar de bovenstem gestuwd, onderlijnd door ritmisch pedaalspel en groeide naar een climax met vele imitaties en canons. Een zeer korte fuga op de kop van het thema, uitgebreid tot septiemsprong, besloot het geheel.

Het festival werd afgesloten met de prijsuitreiking en een mooie receptie aangeboden door het Gemeentekrediet van België. Radio 3 heeft gedurende de ganse week alle activiteiten opgenomen.

Het organiserend comité heeft besloten dit initiatief reeds volgend jaar te herhalen, en dit om twee redenen : enerzijds om direct een grotere naambekendheid te verkrijgen, anderzijds om hierdoor de concurrentie met de twee grote improvisatiefestivals in Haarlem (Nederland) en Chartres (Frankrijk) te vermijden.

Werklijst van Pieter van Peteghem

orgelmaker te Gent
van ca. 1733 tot 1787

Patrick ROOSE

(vervolg : plaatsnamen S) *

1. SCHAARBEEK

1. parochiekerk Sint-Servatius
2. Pieter van Peteghem en zonen
3. 1777
4. 1777
5. & 6. ?
7. wellicht verdwenen toen de oude kerk in 1905 afgebroken werd
8. GREG, 198 : *Schaerbeek (1777)*, ...

1. SCHELLE

1. parochiekerk Sint-Petrus & Paulus
2. Pieter van Peteghem;
geplaatst door Aeg. Fr. van Peteghem
3. 1777-79
4. nieuw orgel
5. Gr. Org. 11 (+ 3) reg. & Pos. 6 reg.
manualen C - f'''; 1600 gulden
6. — 1794, kuisen en regelen, Van Peteghem (Pierre-François ?)
— div. herstellingen en wijzigingen in 19de en 20ste e.
— 1982-84 restauratie door firma J. Stevens (Duffel)
7. K.B. (orgel) 10 XI 1975
8. + GREG, 198 : *Schelle (1777)*,
+ INVENT III A, 625-637

1. SCHELLEBELLE

1. parochiekerk Sint-Jan's Onthoofding
2. Pieter van Peteghem
3. 1776
4. nieuw orgel
5. 1 klav., C.D - d''
6. orgel bewaard, dispositie gevoelig gewijzigd
7. K.B. (kerk) 21 IX 1962
8. + GREG, 197 : *Schellebelle, 1776, 15 reg., fl. 925*;
+ nota : Het werk dat in de lijst van Pierre V.P. jr. vermeld staat
(GREG, 200) betreft wellicht een ander orgel (klooster ?).
+ INVENT I, 220-221

1. SCHORISSE

1. parochiekerk Sint-Pieter

* — De eerste aflevering (A-D) verscheen in *Orgelkunst*, jg. XII, 1989, nr. 4, blz. 165-185.
— De tweede aflevering (E-H) verscheen in *Orgelkunst*, jg. XIII, 1990, nr. 1, blz. 31-41.
— De derde aflevering (I-L) verscheen in *Orgelkunst*, jg. XIII, 1990, nr. 2, blz. 75-82.
— De vierde aflevering (M-R) verscheen in *Orgelkunst*, jg. XIII, 1990, nr. 3, blz.

3. Pieter van Peteghem en zonen
4. 1781
5. plaatsen van een occasie-orgel, afkomstig uit Meerbeke (Meerbeke zelf had dit orgel in 1685 gekocht van de abdi van Ninove)
6. — 1837, totale renovatie Pierre van Peteghem
— 1872, transformatie Ch. Anneessens (Geraardsbergen)
— 1878, herstelling J. Vergaert (Gent)
— 1953, totale ombouw J. Loncke (Esen)
7. K.B. (kerk) 13 I 1981
8. INVENT I, 538-539

1. SEMMERZAKE

1. parochiekerk Sint-Pieters Banden
2. Pieter van Peteghem ?
of Lambert-Benoit van Peteghem
3. ca. 1790 ?
4. nieuw orgel
5. 1 klav., C - f'''; 15 reg.
6. — 1918, beschadigd door oorlogsgeweld
— 1923, transformatie Fr. Joris (Ronse)
— 1982, restauratie L. Verschuere (NL-Heythuizen)
7. K.B. (kerk) 13 VII 1945
8. INVENT I, 423-425

1. SINT-DENIJS-WESTREM

1. parochiekerk Sint-Denijs
2. Pieter van Peteghem en zonen;
uitgevoerd door Aeg. Fr. van Peteghem
3. 1786
4. nieuw orgel
5. — 1864, transformatie Ch. Anneessens (Geraardsbergen)
— 1913, transformatie J. Deprez (Gent)
— nog slechts enkele residua van het V.P.-orgel aanwezig
6. + GREG, 198 : *St-Denis près Gand*,
+ GREG, 200 (werken van Aeg. Fr. V.P.) : *St-Denis, près de Gand fl. 1000*, ...

1. SINT-GILLIS-WAAS

1. parochiekerk Sint-Eligius
2. Pieter van Peteghem en zoon Lambert-Benoit
3. 1766-67
4. renovatie (orgel van J. Bremser, 1653)
5. — 1772, onderhoudscontract voor 25 jaar, Lambert-Benoit V.P.
— 1911, transformatie Fr. Joris (Ronse)
— nog slechts enkele V.P.-residua in het orgel van 1911
6. K.B. (orgel) 4 III 1980
7. GREG, 196 : *St-Gilles, 1766, avec son fils Lambert, 17 reg., 2 clav., fl. 850*;

1. SINT-KATELIJNE-WAVER, Abdij

1. kerk van de cisterciënzerinnen-abdij van Rozendaal;
abdij opgeheven in 1797 tijdens de Franse Overheersing, en afgebroken
2. Pieter van Peteghem en zonen;
geplaatst door Aeg. Fr. van Peteghem
3. 1776
4. nieuw orgel
5. 2 ½ klavieren; 20 volledige spelen en op de Echo 5 reg.

7. — 1803 gekocht door de R.K. schuurkerk van Tilburg
— in 1829 door Delhayne van de schuurkerk naar de kerk van Heike (bij Tilburg) overgeplaatst & wijziging van 2 registers
— in 1869 getransformeerd door M. van Dinter
— in 1918 complete transformatie door gebr. Franssen
— in 1956 nieuwe ombouw door gebr. Vermeulen
— alleen de hoofdpartij van het orgelbuffet bleef bewaard
9. + GREG, 197 : 1776, *Malines (abbaye des religieuses de Roosendael)*, 2 clav., fl. 2.000;
+ GREG, 199 (werken van Aeg. Fr. van Peteghem) : *Roosendael (abbaye Malines)*; 20 reg., fl. 2200.
+ F. Jaspers : «Repertorium van orgels en orgelmakers in Noord-Brabant tot omstreeks 1900», 's-Hertogenbosch, 1983; blz. 294-296.

1. SINT-KATELIJNE-WAVER, Parochie

2. parochiekerk Sint-Catharina
3. Pieter van Peteghem en zonen
4. 1781
5. herstelling, met vernieuwing Trompet (orgel J. Th. Forceville, midden 18de e.)
7. niet meer aanwezig (kerk verwoest in 1914)
9. GREG, 109 : *Le jeune Forcivil plaça un orgue à Wavre-St-Catherine près de Malines, que M. Van Peteghem a remanié en 1781, et où il a renouvelé la trompette qui était très mauvaise. Il reçut pour ce travail fl. 75.*

1. SINT-KATHERINA-LOMBEEK

2. parochiekerk Sint-Catharina
3. Pieter van Peteghem
4. 1767-68
5. nieuw orgel
(het oud orgel werd door V.P. in de Echo verwerkt)
6. 1 ½ klav; Gr. Org. 10 (+ 3) reg., C.D-d''';
Echo 5 reg., c' - d''';
750 gulden
7. in 1896 door A. Verhulst (Herent) overgeplaatst naar Pécrot (Waals Brabant), en hersteld & gewijzigd;
een 4-tal reg. van het Gr. Org. en de hele Echo zijn verdwenen
9. + INVENT II A, 316
+ MED. C.O.A. jg. 1978, afl. 6; J.-P. Felix : «Een orgel met 1 ½ klavier door P. Van Peteghem (1767) te Sint-Katarina-Lombeek», blz. 59-62
+ J. Ferrard, inventaris «Orgues du Brabant Wallon», Brussel, 1981, blz. 255-258

1. SINT-KORNELIS-HOREBEKE

2. parochiekerk Sint-Cornelis
3. Pieter van Peteghem en zonen
4. Er zijn twee archivalische gegevens, die echter qua datering ietwat in tegenspraak zijn met mekaar :
 - a) Rijksarchief Ronse, Oud Gemeentearchief St-Kornelis-Horebeke, Kerkrekeningen (onderzoek : Gh. Potvlieghe) :
Op 31 (!) april 1782 had het kerkbestuur v. St-Kornelis het orgel gekocht van de zopas opgeheven priorij van Ten Walle te Elsegem (Reguliere Kanunniken van St-Augustinus), voor 1.100 gulden; de heropbouw geschiedde door V.P., voor 112 gulden.
 - b) In het contract voor het nieuw orgel te Sint-Maria-Horebeke, 17 (!) april 1782, wordt vermeld dat het orgel moet zijn «eene

- nieuwe orgel op de forme en maniere emmers just gelyck die tot Ste Corn. hooreb. alsnu opgerecht en gestelt wordt, ...»
5. plaatsing occasie-orgel (cfr. supra), auteur & bouwjaar niet bekend
(vermoedelijk een orgel van V.P. zelf, dat vrij recent was gebouwd)
6. het orgel zou dus ongeveer gelijk moeten zijn aan dat te Sint-Maria-Horebeke (zie aldaar)
7. — 1787, eerste kuisbeurt door V.P.
— 1899-1900, wijzigingen door C. Bourguignon (Geraardbergen)
8. K.B. (kerk) 11 V 1983
9. INVENT I, 542-544

1. SINT-LIEVENS-ESSE

2. parochiekerk Sint-Martinus
3. Pieter van Peteghem en zoon Lambert-Benoît
4. 1782
5. nieuw orgel
6. 1 klav., C-f'''; 13 (+ 3) reg.; 1100 gulden;
eveneens geleverd : front voor een Positief (onderwerk)
7. — 1889, wijzigingen P. Vergaert (Gent)
— 1927, wijzigingen L. Daem (Appelsterre)
— 1942, herstelling J. Reygaert (Geraardsbergen)
8. K.B. (orgel) 19 VIII 1980
9. + INVENT I, 127-129
+ J.-P. Felix : «Drie kontrakten voor Van Peteghemorgels in de streek van Ronse : Kruishoutem, St.-Lievens-Esse en St.-Maria-Oudenhove», in «Annalen v.d. Geschied. en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde», XXII, 1972; zie blz. 66.

1. SINT-LIEVENS-HOUTEM

2. parochiekerk Sint-Michiel
3. Pieter van Peteghem en zonen
4. 1780
5. nieuw orgel
6. 1 ½ klav.; Gr. Org. 11 (+ 3) reg., C-f''' & Echo (geen gegevens bekend);
eveneens geleverd : front voor een Positief (onderwerk)
7. — lichte wijziging in 19de e.
— grove transformatie in 1901 door gebr. Joris (Ronse)
— restauratie (met uitbreiding met een Pos. maar zonder reconstructie Echo) in 1980-82 door Gh. Potvlieghe (Denderwindeke)
8. K.B. (kerk) 25 VII 1942
9. + GREG, 198 : *Hautem (St-Lieven), orgue comme a Velseque (1780)*;
+ INVENT I, 130
+ ORGELK VII, 1 maart 1984; blz. 11-20
+ P. Roose : «Het gerestaureerde Van Peteghem-orgel (1780) in Sint-Lievens-Houtem, in «Monumenten & Landschappen», jg. V, nr. 3, 1986; blz. 27-34.

1. SINT-MARIA-HOREBEKE

2. parochiekerk O. L. Vrouw Hemelvaart
3. Pieter van Peteghem en zoon Lambert-Benoît
4. 1782-84
5. nieuw orgel

6. 1 klav., C.D - f'''; 13 (+ 3) reg.; 1100 gulden; frontpijpen voor een Positief (onderwerk) eveneens geplaatst
7. — ca. 1900, wijzigingen door gebr. Joris (Ronse)
— 1931, transformatie E. Mahauden (Geraardsbergen)
— slechts een 4-tal V.P.-registers is bewaard
8. K.B. (kerk) 5 XI 1974
9. + GREG, 198, onder werken van «Lamb. Van Peteghem et père» :
Maria Hoorebeke, 16 reg., fl. 1100;
+ ORGELK XI, 2 juni 1988; -contract in «Bouwstenen», blz. 82-84.

1. SINT-MARIA-LOUDENHOVE

2. parochiekerk O. L. Vrouw Hemelvaart
3. Pieter van Peteghem en zoon Lambert-Benoit
4. 1786-87
5. nieuw orgel
6. 2 klav., C.D - f'''; Gr. Org. 12 (+ 2) reg. & Pos. 6 reg.; 1500 gulden
7. — ca. 1790, toevoeging pedaal door L.B. van Peteghem
— 1891, totale transformatie door gebr. Vereecken (Gijzegem)
8. K.B. (kerk) 25 X 1950
9. + GREG, 199, onder «Orgues placées par Lambert Van Peteghem le vieux, seul, ...» : *Oudenhove, Ste-Marie, augmenté d'une pédale, fl. 1500;* ... (de opgegeven som is de prijs voor het orgel, zonder pedaal)
+ J.-P. Felix : «Drie kontrakten voor Van Peteghemorgels in de streek van Ronse : Kruishoutem, St.-Lievens-Esse en St.-Maria-Oudenhove», in «Annalen v.d. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde», **XXLII**, 1972; zie blz. 68-69.

1. SINT-MARTENS-LATEM

2. parochiekerk Sint-Martinus
3. Pieter van Peteghem en zonen ; uitgevoerd door Aeg. Fr. van Peteghem
4. 1784
5. plaatsing (& herstelling) van een orgel afkomstig uit een (afgeschaft ?) klooster van Annunciaten (welk ?)
7. in 1861 vervangen door een orgel van L. Lovaert (Nevele)
9. + GREG, 198 : *Latem, ...*
+ GREG, 200, onder werken van Aeg.Fr. van Peteghem : *Laethem réparé, fl. 300 ; ...*
+ F. De Potter & J. Broeckaert : «Geschiedenis der Gemeenten», arr. Gent, deel III, Sint-Martens-Latem, blz. 35 : *Gelijk vele dorpskerken in dien tijd, had die van St.Martens-Laethem voor 1784 nog geen orgel. In de rekening van dat jaar vinden wij de betaling aan den heer Van Vaernewijck van 33 pond 12 schellingen 4 groote, «over coop van d'orgel uyt het clooster der Annonciaten, par acquit van sijnen geauthoriseerden van daeten 8 December 1784».*

1. SINT-MARTENS-LENNIK

2. parochiekerk Sint-Martinus
3. Pieter van Peteghem en zoon (Lambert-Benoit)
4. 1773

5. nieuw orgel
7. — tweede kwart 19de e., herstellingen(?) Pierre van Peteghem jr.
— 1930, totale ombouw door gebr. Reygaert (Geraardsbergen)
— een hoeveelheid V.P.-pijpwerk is behouden
8. K.B. (kerk) 25 III 1938
9. + GREG, 197 : *Lennick-St-Martin, 1773, avec son fils, 16 reg.; fl. 1000; ...*
+ INVENT II A, 348-352

1. SLEIDINGE

2. parochiekerk Sint-Joris
3. Pieter van Peteghem
4. 1740
5. nieuw orgel
7. — 1821, vergroting door P.J. Volder (Gent)
— ca. 1910, wijzigingen door Fr. Joris (Ronse)
— 1948 & 1956, transformaties door J. Loncke (Esen)
— een hoeveelheid pijpwerk alsook de (getransformeerde) orgelkast zijn nog aanwezig
9. K.B. (orgel) 19 VIII 1980
9. + INVENT I, blz. 441
+ archiefonderzoek door lokale vorsers

Ter bespreking

Johann Sebastian BACH : Organ Works.

Organist : Kamiel D'Hooghe aan het orgel van de St.-Germanuskerk te Tienen.

Referentie : CD 88 805 (DDD)

Productie : René Gailly International Productions, Oscar Maeschalckstraat 12, 1080 Brussel. 1990.

In Vlaanderen is er vanaf het einde van de 17de eeuw een paradox tussen enerzijds de bloeiende orgelbouw en anderzijds de geringe orgelcomposities die er tot stand komen, wellicht met uitzondering van Abraham Van den Kerckhoven.

Er werd daarom bij het samenstellen van deze plaat beroep gedaan op het universeel orgelœuvre van Sebastian Bach (1685-1750).

Bij gebrek aan een zelfstandig pedaalwerk bij het orgel van Tienen werd er vooral gekozen onder Bachs vroege orgelwerken, waarin nl. de manualen het belangrijkste aandeel opeisen.

De keuze is representatief en belicht het veelzijdig talent dat al bij de jonge meester aanwezig was. Naast schitterende virtuoze orgelcomposities zoals de Fantasia in G (BWV 572), de Partite (BWV 770), Praeludium en fuga in d (BWV 539), Praeludium en fuga in A (BWV 536a) vinden we werken met een introvert en ingetogen karakter als de Pastorale in F (BWV 590), het Trio in d (BWV 583) en de koralen An Wasserflüssen Babylon (BWV 653), O Mensch bewein (BWV 622), Ich ruf' zu Dir (BWV 639), Wer nur den lieben Gott (BWV 691) en Herzlich tut mich verlangen (BWV 727).

Het orgel van de St.-Germanuskerk te Tienen waarop dit programma is uitgevoerd, werd in 1671-73 door Jan Dekens gebouwd, maar in 1870 door Ch. Anneessens ingrijpend gewijzigd.

In 1988, ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Tiense Suikerraffinaderij, en mede door haar sponsoring, kon het orgel grondig worden gerestaureerd. De taak werd toevertrouwd aan twee orgelbouwers : J. P. Draps (Kortenbergh) en Gh. Potvlieghe-De Maeyer (Ninove) en geschiedde onder supervisie van A. Fauconnier en P.

Roose. Hoofdbedoeling was de opstelling en de toestand van 1671-73 herstellen.

De organist is Kamiel D'Hooghe, directeur van het Koninklijk Muziekconservatorium (N.A.) van Brussel. Zijn orgelspel is verzorgd en reveleert een helder polyfoon lijnenspel. Zijn registratie verrast wel eens maar streeft vooral een harmonisch evenwicht na tussen de twee klavieren. Goede inleidende teksten over het orgel en de uitgeoefde werken, van de hand van A. Fauconnier. De digitale opname van Studio Steurbaut en de balans zijn onberispelijk. Een document met blijvende waarde dat de reeks «Orgels van Vlaanderen» alle eer aandoet.

B. H.

Orgelwoordenboek, in 11 talen door Wilfried Praet en medewerkers. Uitg. CEOS, Suikerdijkstraat 40 B-2070 Zwijndrecht.

Met dit boek krijgt de professioneel op orgelbouwkundig en organologisch vakgebied een nuttig werkinstrument ter beschikking. Het is een grote verdienste van W. Praet om de coördinatie en realisatie van een dergelijk werk, dat bij ons weten voor het eerst in die omvang verschijnt, op zich genomen te hebben.

Daarenboven kan dit boek ook grote diensten bewijzen aan een ruimere kring van liefhebbers, omdat bij elke term - tenminste waar dit nodig of nuttig is - een schematisch getekende afbeelding wordt gegeven. Die schetsjes zijn niet steeds helemaal bouwkundig correct of volledig, maar voldoen ruimschoots als informatiebron; het boek heeft overigens niet de bedoeling een orgelbouwkundig handboek te zijn.

We zullen ons hier niet wagen aan kritiek op filologisch vlak, omdat we ons daarin niet ten volle bevoegd achten. In enkele tijdschriften, met name in Nederland, zijn kritische bemerkingen geformuleerd op de opgenomen terminologie (die wat betreft de Nederlandse woorden inderdaad soms naar gallicismen neigt). We willen niet beweren dat we hier in Zuidnederland alle waarheid in pacht hebben aangaande een correct taalgebruik, maar dit alleenrecht heeft men beslist ook niet in Noordnederland. Het is immers normaal dat binnen eenzelfde taalgroep regionale verschillen zullen opduiken. Nederland hoeft zich overigens niet al te taalpuristisch op te stellen, want het laat aardig wat vreemde woorden, c.q. Engelse, in zijn taalgebruik binnensluipen.

Bovendien heeft W. Praet in zijn inleiding duidelijk gesteld dat zijn verzamelde terminologie niet pretendeert normerend te zijn. De Nederlandse basislijst die hij aanvankelijk had opgesteld werd aan minstens 4 orgelbouwers en -deskundigen per taalgroep voorgelegd, en hieruit werd een keuze of synthese gemaakt. (Terloops: voor de Nederlandse taal werd 1 Vlaamse orgelbouwer geconsulteerd en 4... Noordnederlandse specialisten). Naar mijn oordeel is deze werkwijze de minst controversiële: het ware integendeel absurd en aanmatigend geweest indien W. Praet, als taalkundige, een reeks neologismen had willen lanceren.

Bij dit alles geeft de auteur graag toe dat dit werk nog niet af is, en doet hij in het boek een oproep tot medewerking naar deskundigen uit de 11 taalgroepen om een eventuele verbeterde heruitgave te kunnen realiseren.

Vermelden we nog dat het woordenboek in 18 grote hoofdstukken is onderverdeeld (b.v. Werktuigen, Orgelkas, Windvoorziening, Opmetingen); binnen een hoofdstuk is elke term gecodeerd met een nummer; via een toegevoegde alfabetische woordenlijst (in elke taal) kan men dan gemakkelijk de gezochte plaats in het woordenboek terug vinden (bij elk woord staat een nummer dat naar de term verwijst).

Volgende talen zijn opgenomen: Nederlands - Engels - Duits - Deens - Zweeds - Noors - Frans - Spaans - Catalaans - Italiaans - Esperanto. Die keuze is ietwat eenzijdig (6 Germaanse, 4 Romaanse), maar zal afhankelijk geweest zijn van de beschikbare buitenlandse medewerkers. Het ware evenwel mooi geweest ook een taal aan te treffen als b.v. Tsjechisch of Pools (die landen hebben immers een rijke orgelcultuur) in plaats van het naar mijn gevoel iets meer marginale Catalaans.

Het boek kost 1300 B.fr. of 70 NLfl. (inclusief verzending) en kan besteld worden bij: uitg. CEOS, Suikerdijkstraat 40, B-2070 Zwijndrecht (België). P. R.

«THE TRACKER» *Journal of the Organ Historical Society (Amerikaans tijdschrift).*

In volume 33, nr. 3 1989 verschenen twee artikels die te noteren zijn als een interessante aanvulling bij de geschiedschrijving over Nederlandse en Belgische orgelbouwers.

Het zijn respectievelijk:

- Michaël D. Friesen: «The Van Dinter Organbuilders» blz. 13-23).
- Tim Drewes: «The Restoration of the L. H. Van Dinter & Son organ in Huntington, Indiana» (blz. 24-30) (Orgel in de R.K. kerk SS. Peter and Paul, uit 1894).

Beide artikels bevatten illustraties en afbeeldingen.

In België is nagenoeg alleen Pieter Adam Van Dinter (Tienen en Maaseik) bekend; een redelijk aantal van zijn instrumenten is bewaard; zijn zoon zette het atelier verder maar bij diens dood in 1912 hield het Belgisch bedrijf op te bestaan.

P. A. Van Dinter had echter nog een jongere half-broer, Matthieu Herman Van Dinter. Deze werkte een tijdlang voor het atelier van Lambert Vermeulen in Weert (NL) en huwde diens dochter. Hun oudste zoon Louis H. Van Dinter, stak in 1870 de oceaan over om het terrein te gaan verkennen in Amerika; de vooruitzichten aldaar moeten gunstig geweest zijn want een jaar later volgt vader Van Dinter met heel het gezin. Gans de verdere geschiedenis van het gezin en het bedrijf in Detroit worden omstandig beschreven in het hogervermelde artikel. Louis Van Dinter vestigde een atelier in Mishawaka in 1886; na zijn dood in 1932 bleef zijn zoon John Van Dinter nog in het vak maar de orgelbouw brandde op een laag pitje: met hem is de Van Dinter-activiteit (en ook de familienaam) in Amerika uitgedoofd. De Van Dinters hebben dus duidelijk niet tot de «succes-people» behoord; met orgelbouw vallen geen fortuinen te verdienen, ook niet in Amerika.

Het tweede artikel geeft een technische beschrijving van een orgel dat Louis Van Dinter in 1894 bouwde in Huntington. Uit enkele benaderingswijzen kan men opmaken dat de schrijver het nog wat moeilijk heeft met sommige «inconveniënten» van oude instrumenten. Maar men maakt ook kennis met enkele bouwtechnieken die bij ons niet courant zijn (b.v. abstract-arpjes bevestigd achteraan de pedaaltoetsen, alsook het pedaalregister-systeem). Van Dinter maakte zijn metalen pijpen niet meer zelf (wat courant is voor die tijd) maar verzorgde nog wel de intonatie. De restauratie van 1984 liet het instrument weliswaar ongewijzigd, maar bepaalde «verbeteringen» lijken toch discutabel (b.v. «plastic material» in de hoeden van gedekten omdat papier te glad zou zijn). Ook de bewering dat de aanwezigheid van een mixtuur (een rareiteit op Amerikaanse orgels van die tijd) het vertolken van Buxtehude en Bach nog toelaat is m.i. nogal gratuit. Maar men mag het toch al een positief feit noemen - zonder het historische belang van dit instrument te overdrijven - dat het beschikbare geld daar niet besteed is aan een karakterloze nieuwbouw.

P. R.

Mededelingen

Het orgel in Vlaanderen v.z.w.

In januari 1989 werd een nieuwe vereniging «Het Orgel in Vlaanderen» v.z.w. boven de doopvont gehouden. Deze vereniging, onder het voorzitterschap van Baron Andries Van den Abeele, stelt zich tot doel de orgelcultuur in al zijn geledingen te bevorderen. Aanleiding tot de oprichting van deze werkgroep o.m. is de vaststelling dat het verdienstelijk orgelbeleid vanuit Monumentenzorg stagneert bij gebrek aan voldoende financiële middelen. Anderzijds heeft de publieke opinie té weinig notie van wat het orgel als volwaardig muziekinstrument te bieden heeft.

Een eerste initiatief kende reeds een groot succes. In september jl. werd een orgelwandeling georganiseerd te Brugge waarop diverse orgels werden toegelicht en bespeeld. Het volgend jaar streeft men naar een «dag van het Vlaamse orgel».

Andere projecten, w.o. restauraties van belangrijke historische orgels via sponsoring zijn in het vooruitzicht gesteld.

Lid worden van deze v.z.w. kan door storting van 500 fr. op rekening nr. 380.0808364.37. Inlichtingen op het adres : Gulden Vlieslaan 39a in 8000 Brugge.

Afgestudeerde organisten

Aan diverse hogere muziekinstellingen legden volgende studenten met goed gevolg eindproeven af voor het orgel, improvisatie of pedagogie orgel (academiejaar 1989-1990) :

- * Antwerpen, Koninklijk Vlaams Muziekconservatorium
 - diploma nieuwe structuur, eerste cyclus : Yves Senden, Marc Van Driessen (docent : S. Deriemaeker)
- * Brussel, Koninklijk Muziekconservatorium
 - eerste prijs : Veerle Cornelis, Helmut De Backer (docent : H. Verschraegen)
 - pedagogisch getuigschrift orgel : Werner Meert (docent : L. Bastiaens)
(verhandeling : «ten voeten uit - het pedaalspel in het aanvankelijk orgelonderricht»)
- * Gent, Koninklijk Muziekconservatorium
 - eerste prijs : Dirk Bruggeman
 - diploma nieuwe structuur, tweede cyclus : Frank Heye (docent : D. Verschraegen)
 - pedagogisch getuigschrift orgel : Koenraad Van den Camp
(verhandeling : «creatief musiceren aan de hand van auditieve technieken in het aanvankelijk orgelonderricht - over improvisatie speeldictee en imitatie»)
Frank Heye (docent : L. Bastiaens)
(verhandeling : «orgelmuziek in Vlaanderen na 1950 bruikbaar in het secundair muziekonderricht - een summier analytisch overzicht en enkele uitgewerkte lesvoorbereidingen)
- * Leuven, Lemmensinstituut
 - Laureaat orgel : Peter Ledaine (docent : C. Dubois)
(verhandeling : «het Van Peteghem-orgel»)
Peter Noten (docent : R. Smits)
(verhandeling : «Marinus De Jong - een leven ten dienste van de muziek»)

- Daniël Vanden Broecke (docent : J. Verdin)
(verhandeling in de orgel- en klavierliteratuur - van Marignan (1515) tot Waterloo (1815»)
- 1e prijs : Michel Goossens (docent : L. Bastiaens)
An Van Holder (docent : C. Dubois)
Fiorenzo Van Steenlandt (docent : L. Bastiaens)
- hoger diploma : Raf Vandermeulen (docent : C. Dubois)
- getuigschrift improvisatie : Paul Dinneweth
Kristiaan Wittevrongel (docent : R. Smits)
- pedagogisch getuigschrift orgel : Paul De Maeyer (docent : L. Ponet)
(verhandeling : «het verval van de orgelkunst ? - enkele vraagstukken uit de periode tussen Bach en Lemmens»)
- * NL.-Maastricht, conservatorium
 - diploma uitvoerend musicus : Jos Moors, Peter Thomas, Rudy Van der Cruyssen (docent : K. D'Hooghe)
- * F.-Lille, conservatoire national de région
 - prix de perfectionnement : Peter Breugelmans (docent : J. Boyer)
- * F.-Paris, conservatoire national de région
 - prix d'excellence : Ignace Michiels (docente : O. Pierre).

CeBeDeM orgelcomposities

Het Belgisch Centrum voor Muziekdocumentatie bezorgde, op verzoek van «Orgelkunst» twee lijsten van hedendaagse Belgische orgelmuziek. Het betreft een lijst met recent door CeBeDeM uitgegeven orgelwerken (1977-1989) en een lijst met orgelwerken, onuitgegeven of gepubliceerd door andere uitgeverij, en gedeponereerd in de bibliotheek van CeBeDeM (1977-1989). Het gaat uitsluitend om partituren van bij CeBeDeM aangesloten componisten. De partituren zijn ter inzage verkrijgbaar op het Centrum. De eigen uitgaven kunnen natuurlijk aangekocht worden.

De tijdslimiet gaat van 1977 tot 1989. De hier gepubliceerde lijsten geven een doorsnee-beeld van de orgelcompositie in België. Menig lezer kent nog heel wat orgelcomposities in België. «Orgelkunst» nodigt alle componisten uit om hun orgelwerken mee te delen en bekend te maken.

De twee hieronder gepubliceerde lijsten werden opgemaakt door Diana von Volborth-Danys, wetenschappelijk adviseur en promotor. CeBeDeM, Aarlenstraat 75-77, 1040 Brussel. Tel. 02-230.94.30 / 230.94.37.

RECENTE CeBeDeM UITGAVEN VOOR ORGEL

- BAERVOETS, Raymond
 - *Espaces* - 1977 © 1977
- GOETHALS, Lucien
 - *Klankstructuren* - 1962 © 1982
- KERSTERS, Willem
 - *Variations op. 70* - 1978 © 1978
- LEDUC, Jacques
 - *Passacaille op. 63* - 1978 © 1986
- ROLAND, Claude-Robert
 - *Prélude et fugue sur B.A.C.H. op. 23* - 1960 © 1984
- SMIT, André-Jean
 - *Polychromie* - 1979 © 1979
- UY, Paul
 - *Les anges de l'Apocalypse* - 1981 © 1981
- VOCHT, Lodewijk DE
 - *Prélude en fuga* - 1919 © 1989

RECENTE ORGELWELKEN (± 1980 tot 1989) GEDEPONEERD
IN DE BIBLIOTHEEK VAN CeBeDeM

CONSTANT, Franz

- *Festival op. 124 - 1987* : trompet - orgel
c/o CeBeDeM

GEYSEN, Frans

- *Orgelstuk - 1977* : orgel
c/o CeBeDeM
- *In nomine C' - 1978* : orgel
c/o CeBeDeM

MICHEL, Paul-Baudouin

- *Hymne - 1982* : trompet - orgel
c/o CeBeDeM

PEETERS, Flor

- *Ricercare op. 134 - 1982*
ed. C. F. Peters/New York
- *Tripartita on the gregorian Hymn «Salve Regina» op 136 - 1982-1984*
c/o CeBeDeM
- *Orgelpreludium op het Introïtus «Resurexi» van Pasen op. 138 - 1984*
c/o CeBeDeM
- *Gebed om vrede op. 139 - 1985*
c/o CeBeDeM

ROELSTRAETE, Herman

- *Sonata per organo IV op. 150B nr .4 - 1984*
Musica Flandrorum/Vichte
- *Twee sonatines - 1982*
Musica Flandrorum/Vichte
- *Twee Psalmen op. 154 nr. 1b en 2b - 1985*
Musica Flandrorum/Vichte

SWERTS

- *Triptiek - 1977*
c/o CeBeDeM
- *Apocalyps - 1983*
c/o CeBeDeM
- *Psalmus XLII - 1986*
c/o CeBeDeM

Tentoonstelling orgelmakersfamilie Van Hirtum

In samenwerking met de Stichting Geschied- en Oudheidkundig museum «Hilvarenbeek en Diessen» organiseerde de Middenbrabantse Orgelkring een tentoonstelling over de familie van Hirtum.

Nicolaas van Hirtum is een van de belangrijkste orgelmakers uit de tweede helft van de achttiende eeuw in Brabant. Zijn werkterrein omvatte het gebied Antwerpen, Leuven, Grave, Tiel, Den Bosch, Waalwijk, Groningen, Willemstad, Geertruidenberg, Etten-Leur. Uit de kronyk blijkt dat hij op ongeveer tachtig plaatsen gewerkt heeft. In verhouding tot zijn vader heeft Bernard van Hirtum, de bouwver van het Van Hirtumorgel van de Petruskerk te Hilvarenbeek, zijn werkterrein beperkt gehouden.

Deze tentoonstelling en andere activiteiten waren opgezet naar aanleiding van «150 jaar Van Hirtumorgel Petruskerk Hilvarenbeek». Met het aanzwengelen van de serinette, die oorspronkelijk diende tot «het leren van voogelen», kortom, tot het leren zingen van zangvogels, kreeg het publiek de gelegenheid om de tentoonstelling met rustige begeleiding te bekijken.

Deze juist ontdekte serinette of draaiorgeltje uit 1786 werd gemaakt door Nicolaas van Hirtum, de stamvader. Verder was er het familie-wapen van de orgelmakersfamilie, gebruiksvoorwerpen, een originele bouwtekening van het orgel te Diessen, de stamboom van het geslacht van Hirtum, de «Kronyk», oude rekeningen, vele foto's, bidprentjes en een harmonium uit 1886, gemaakt door timmerman Antonie Vingerhoets, de meesterknecht van Bernard van Hirtum. Talrijke foto's van van Hirtumorgels, met vooral zeer fraai houtsnijwerk waren tentoongesteld.

Een 17de eeuws kruiskozijn, afkomstig uit het huis van de van Hirtums, draagt de door Bernard van Hirtum ingekraste naam en handtekeningen. Verder was er een bedstee uit het begin van de 17de eeuw, die aan de familie toebehoorde.

Ter gelegenheid van de 150ste verjaardag van het Van Hirtumorgel werd een boek gepubliceerd over «Nicolaas en Bernard van Hirtum orgelmakers van Hilvarenbeek» van de hand van Dr. Fr. Jespers (prijs 15,— Fl.). Er werd ook een CD (prijs 35,— Fl.) uitgegeven waarop Ad van Sleuwen dit orgel bespeelt.

Er was ook veel belangstelling vanuit België, waar ook een zijtak van de van Hirtums woont.

Inlichtingen of bestelling : M. B. O. Gerrit Janssen, Oeralweg 76, 5022 GT Tilburg, NL.

Seminarie & meesterkursus, Perugia 20-27 april 1991

Tijdens deze jaarlijks meesterkursus worden verschillende instrumenten gedoceerd. Odile Pierre (F.) geeft er de orgelkursus en Yoma Appenheimer staat in voor de cursus clavcimbel en virginaal.

Inl. : Scuola Int. d'Alto Perfezionamento Musicale, Palazzo del Draghi - Via dei Priori 24 - 06100 Perugia (It.).

Toulouse, 5de Int. Orgelconcours 25 - 28 juni 1991

Op het Ahrend-orgel van 1981, geïnspireerd op het Loncke-orgel, geadviseerd door Ant. Fauconnier, in de St.-Gilliskerk te Brugge, wordt een internationaal Buxtehude-concours georganiseerd van 25 tot 28 juni e.k.

De gevraagde werken zijn :

D. Buxtehude : Preludium BuxW 140, 146; J.P. Sweelinck : Fantasia Chromatica of Ricercar; F. Tunder : «In Dich hab ich gehoffet Herr, Auff 2 Clav.; J.A. Reinken : Fuga in g; H. Scheidemann : Magnificat, naar keuze; N. Bruhns : «Nun komm, der Heijden Hejland», J.S. Bach : Preludium (Toccat) con Fuga BWV 566.

Er zijn drie prijzen, samen 35.000 FF.

Een speciale improvisatieprijs in de barokstijl wordt ingesteld.

Jury : X. Darasse, J. W. Jansen, T. Koopman, L. Ghielmi, M. Radulescu, H. Vogel.

Inl. : Mme A.-M. Aubert; 22 Avenue Honoré-Serre - F-31000 Toulouse.

16de Int. Orgelfestival - St. Albans juli 1991

Twee verschillende internationale orgelconcours worden georganiseerd; één voor interpretatie en één voor improvisatie, dit laatste gesticht door Mevrouw Charles Tournemire (1870-1939) ter nagedachtenis van haar man.

Het programma is te verkrijgen op het secretariaat van «Orgelkunst» of op het adres van «Int. Organ Festival Society» P.O. Box 80, St. Albans AL3 4HR England.

De jury bestaat uit U. Blomme (D), H. Fagius (Sw), N. Hakim (F), B. Lagacé (Canada), S. Preston (England).

De prijzen bedragen 7.800 gulden.

Brugge, Orgelconcours Bach - Mozart - Salieri 27 juli tot en met 3 augustus 1991

Aan deze concours is een «Grote Prijs Mozart - Vivaldi» verbonden. Voor het concours wordt gevraagd :

J. S. Bach : Preludium en Fuga BWV 549 en 532
Sonate II of IV BWV 526 of 530
«Kommst Du nun» BWV 650

W. A. Mozart : Fantasia in f KV 594 en 608 of eigen bewerking ervan zonder obligaato pedaalo.

A. Salieri : Concerto per l'Organo in C
Voor de prijs Mozart - Vivaldi wordt gevraagd :

een eigen transcriptie voor orgelsolo van het concerto in d van Vivaldi en een eigen bewerking zonder obligaato pedaalo van de beide voormelde Fantasia's van Mozart, een eigen transcriptie van het Andante mit fünf Variationen in G KV 501 en het Andante KV 616. Er zijn 500.000 BF prijzen en premies.

De jury bestaat uit J. Christie (V.S.A.), X. Darasse (F), J. Huys, L. Krämer (D), M. Radulescu (A), L. Tagliavini (I).

Inl. : Festival van Vlaanderen - Brugge, C. Mansionstraat 30, 8000 Brugge.

Int. Improvisatieconcours 9 - 11 augustus 1991

Op het Münsterorgel te Schwäbisch Gmünd werd in 1989 voor de eerste maal een internationaal Improvisatieconcours georganiseerd. In 1990 gaf Jan Raas er samen met Hubert Beck een improvisatiecursus. Volgend jaar zal een twee internationaal improvisatieconcours georganiseerd worden van 9 tot 11 augustus e.k.

Inl. : KMD Hubert Beck, Max-Beck-Strasse 21, D-7070 Schwäbisch Gmünd - Strassdorf.

Het Van Den Heuvel-orgel van St.-Eustache, Parijs

De onlangs uitgegeven brochure «The Van den Heuvel-Organ of Saint-Eustache, Paris» is een boekwerkje dat veel foto's bevat. Ze zijn genomen tijdens de bouw van het orgel. Het betreft foto's van het pijpwerk, de speeltafels, de mechanieken en een paar schematische dwarsdoorsneden, o.a. van de mechanische speeltafelmechanieken met Bakerhefbomen en koppelingen.

Sinds 1963, is Jean Guillou organist-titularis aan de St.-Eustache.

De tekst over het orgel is van de hand van Jean-Louis Coignet, orgelexpert van de «Ville de Paris». Op een inlegblad is de Engelse tekst samengevat in het Nederlands.

Prijs : 10,— Hfl., te bestellen bij J. L. Van den Heuvel, Amstelvijkweg 44, NL - 3316 BB Dordrecht.

Agenda

DECEMBER

- zo 2 14u. Leuven, Parkabdij. Abdijdag, organisatie Leuvense Orgelkring
20u. Leuven, Parkabdij, Remy Syrier (NL) en Marianne Versteegen, clavecibels
di 11 20u.30 Leuven, St.-Jan-de-Doperkerk, Kristiaan Van Ingelgem
zo 23 20u.30 Leuven, St.-Jan-de-Doperkerk, Luk Bastiaens m.m.v.
L. Op 't Eynde, hobo en het kamerkoor Tourdion.

Orgeltijdschriften

ARS ORGANI, Zeitschrift das Orgelwesenn herausgegeben von der Gesellschaft der Orgelfreunde e.V.

38. Jg. Nr. 3 — September 1990

J. Burg : Schüler erleben ihren Orgellehrer C. Franck, H. J. Busch : C. Franck und der Gregorianische Choral, O.A. Barth : Zum Verständnis der «Trois Chorals» von C. Franck, T. van Eck : Die Orgel von Ste Clotilde in Paris; J. Eichhorn : Die Ahrend-orgel in der Unteren Stadtkirche zu Wetzlar, B. Billeter : Die Orgel der Kirche St. Johann in Schaffhausen.

GREGORIUSBLAD, Tijdschrift tot Bevordering van Liturgische Muziek, uitgave van de Ned. St.-Gregoriusvereniging.

Jg. 114 — Nr. 3 — september 1990

F.P. Jespers : Enige beschouwingen bij de liturgische orgelmuziek van Franck en zijn school, B. Bartelink : L'Organiste van C. Franck, A.M.J. van Eck : C. Franck speelt... C. Franck, over enkele minder bekende aspecten van Francks orgelkunst. R. Bot : Orgelcultuur op de scheidslijn van kerk en staat.

L'ORGANISTE, Organe de l'Union Walonne des Organistes.

22ste Jg. — Nr. 87 — 1990/3

J.P. Felix : Les Frères Brau, Facteurs d'Orgues à Mons, E. Devos : L'Accompagnement sans peine; Brevet Guichené.

L'ORGUE, Revue trimestrielle publiée par l'Association des Amis de l'orgue. Nr. 215 — juillet-août-septembre 1990.

Themanummer : Jehan Alain.

ORGANIST EN EREDIENST, Maandblad van de Gereformeerde Organistenvereniging

Nr. 9 — september 1990

B. Wisgerhof : Orgel der AA-kerk

Nr. 10 — oktober 1990

A.J. Gierveld : Orgel en Gemeentezang

Nr. 11 — november 1990

Drs M. Breij : Bij de 100ste sterfdag van C. Franck, J.D. van Laar & P. Kee : Cor Kee 90 jaar.

HET ORGEL, uitgave van de Nederlandse Organistenvereniging

86ste Jg. — Nr. 9 — september 1990

A. Clement : J.S. Bachs zes Sonaten BWV 525-530 in handschrift en druk. V. Timmer en J. Jongepier : Drie gerestaureerde kabinetorgels. V. Timmer : De familie Schrage en het orgel.

Nr. 10 — oktober 1990 : E. Kooiman : De registratie van de 18de eeuwse Engelse Voluntaries, G.M.I. Quaadvlieg : De orgelvesper als liturgisch concert, J. Jongepier : Orgel der AA-kerk Groningen herplaatst.

Nr. 11 — november 1990 : E. Kooiman : H. Distler, de Orgelbeweging en Bach, J. Jongepier : Flentrop-orgel in Dunblane Cathedral (Schotl.)

LA TRIBUNE DE L'ORGUE, Revue suisse romande

42ste Jg. — Nr. 3 — september 1990

G. Bovet : Quel orgue pour demain ? Quelques notes sur l'histoire ancienne de l'orgue au Japon, N. Gorenstein : Du caractère «Religieux» de la musique liturgique.

THE TRACKER, Journal of the historical Society.

Vol. 34, Nr. 3, 1990

S. Pinel : An organbuilder of International Stature : Henry Erben, N.Y., A. Armstrong : The Paris Correspondence of F.E. Thomas.

Prullaria

Betreft : Fonds Alex Pape naar de apen

Tijdens het klasseren en reorganiseren van zijn boeken- en tijdschriftenbestand, ontdekte Joz Swinnen volgende mededeling in het driemaandelijks tijdschrift «Zoo Antwerpen» juli 1975.

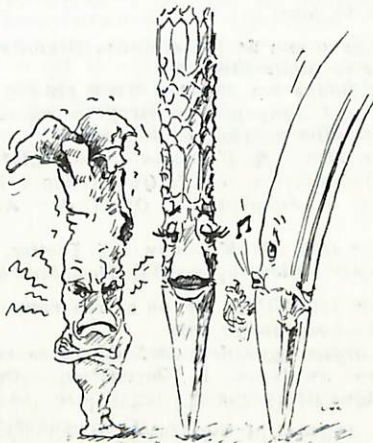
Fonds Concertorgel «Alex Pape»

Volgend winterseizoen zal de zaal «Koningin Elisabeth» uitgerust zijn met een electrostatisch orgel Dereux.

Lange tijd werd er aan een traditioneel orgel gedacht, maar de kostprijs, die in de miljoenen loopt, enerzijds, en de in de zaal uit te voeren werken, anderzijds, waren oorzaak dat er uiteindelijk werd van afgezien.

Om het instrument aan onze leden voor te stellen zal er volgend winterseizoen een concert worden ingelegd met de medewerking van het Koninklijk Zangkoor «Arti Vocali».

Het saldo van het Orgelfonds zal worden overgeboekt op het Fonds «Apengebouw».

- Verantwoordelijke uitgever : Kamiel D'Hooghe
- Voor de inhoud van de ondertekende artikels zijn alleen de auteurs verantwoordelijk
- Drukkerij Van Geertruyen — Asse